HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

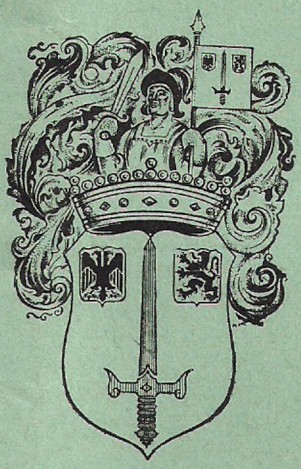

Jaargang IX — 1957 Nr 5

Dertig maanden uit de Geschiedenis van Aalst

Juni 1579 tot december 1581

(SLOT)

TWEEDE WINTERHONGERSNOOD.

Een paar dagen vóór Kerstmis 1580 was een konvooi goederen uit Henegouwen te Aalst aangekomen. Het bracht wel eetwaren voor de bevolking en oorlogsammunitie doch niet het onontbeerlijke voeder voor de ruiterij. De Staten van Henegouwen hadden aan de Aalsterse afgevaardigden beloofd hun drie- of vierhonderd zakken haver te leveren. Ze hadden geen woord gehouden. De bevolking vreest thans, dat de Albanezen hun bedreigingen zullen uitvoeren. Als dezen inderdaad de laatste voorraden hooi in beslag nemen zullen de koeien niet meer gevoederd kunnen worden en zal er bijgevolg geen melk meer zijn voor de kinderen. Kortom, het zal hongersnood betekenen samen met de klachten en de verbittering van degenen die niets bezitten tegenover die welke nog wat hebben en dit weinige hardnekkig verdedigen. Er zijn in de stad te veel paarden, te veel soldatenknechten en -hoeren, nutteloze parasieten van het leger. Er zijn ook te veel troepen, naar de magistraat meent, die op 5 januari (1) bij Farnese klaagt dat deze de 22 artikelen van de overeenkomst, die hij met hen gesloten heeft om het beheer van de stad te regelen, niet naleeft.

Farnese is wel bereid om het garnizoen wat te schorsen maar dit kan onmogelijk vooraleer de verschuldigde soldij aan de soldaten betaald is en het geld blijft steeds achterwege. Wat het voeder betreft dat is dringend nodig voor de Albanese ruiterij en als de stad het niet kan leveren zal men verplicht zijn de soldaten toe te laten het daar te gaan opeisen waar het nog te vinden is op het platteland (2).

Er aanhoudend door de afgevaardigden van Aalst toe aangezet een einde te maken aan hun lijden door hen te bevrijden van de door de Oranjegezinden bezette plaatsen en tenminste de uitspattingen stop te zetten waaraan de koninklijke troepen zich schuldig maken over het hele platteland (3), zou Farnese hun graag een bewijs leveren van zijn welwillendheid door alleszins het slot Moorsel te veroveren, die « spelonk van dieven en booswichten », deze « pijnlijke doorn in de voet » der stad Aalst. Hij had een zijner ingenieurs, Vlysses genaamd, ter plaatse gezonden. Na een onderhoud met kapitein Masuca, leverde deze een verslag volgens hetwelk de mogelijkheid zou bestaan met drie of vier stukken geschut Moorsel snel tot overgave te

---

(1) Bijl. nr. 37.
(2) De prins van Parma aan de heer van Moeskroen, 12.2.1581; aan de magistraat van Aalst, zelfde datum, S.A.P., nr. 1748[3] en 1801.
(3) Bijl. nr. 38.

dwingen. Farnese geeft zijn toestemming om het te wagen en op 17 januari schrijft hij aan Moeskroen zich tot baanderheer van Montigny te wenden die op dat ogenblik met zijn legerkorps voor Geraardsbergen ligt om van hem hulp te verkrijgen in mannen en materiaal (4). Hij verzocht Montigny zijn vraag hieromtrent in te willigen (5). Doch dit verzoek blijft zonder gevolg. Montigny altijd en over allen ontevreden, was het namelijk over Farnese omdat zijn soldaten niet betaald werden. Ook hield hij zich deze maal weer doof.

De prins van Parma gaf nog een ander bewijs zijner welwillendheid. De magistraat van Aalst drong bij hem aan opdat hij, ondanks de plakkaten welke alle handel met de vijand verboden, het vervoer van graan en levensmiddelen zou toelaten van uit de dorpen van het land van Aalst naar de oproerige plaatsen, zodat de stad in ruil daarvoor de onontbeerlijke waren zou bekomen die ze dringend nodig heeft. Farnese stemt hierin toe, door een aanbeveling van 12 januari (6), mits betaling door de uitvoerders van een vergunningsrecht waarvan het bedrag zal bijdragen tot het betalen der troepen. Deze toelating, naar men weldra zou vaststellen, zou talrijke misbruiken veroorzaken. Op deze manier werd inderdaad het eigenbelang en al de listen die het zou doen ontstaan, op de meest ingewikkelde wijze gemengd, wat met de openbare belangen van een land in oorlogsstaat, de rationele leiding der operaties in de weg zou staan. Bovendien zou dit heen en weer lopen van kooplui en spekulanten in de gebieden der beide kampen het spioneren en de kuiperijen van onverlangde personages vergemakkelijken. Hierover had Farnese nooit de minste illusies gekoesterd, daar hij reeds op 26 december 1580 aandrong, opdat men aandachtig het komen en gaan zou gadeslaan alsook de gesprekken en het gedrag der vreemde kooplui die Aalst gestadig bezoeken (7).

Een dezer nogal ruwe intriges schijnt als doel te hebben kapitein Masuca zelf in het kamp der Staten Generaal te lokken of hem tenminste te kompromitteren in de ogen van zijn collega's en legerhoofden. Op 27 januari (8) kwam een trommelslager uit Ninove, drager van brieven ter bestemming van Masuca. Naar gebruik in zulk geval, worden de raad der stad, de kapitein, de edelen en notabelen der stad vergaderd tot opening der brieven. Doch terwijl deze gelezen werden nam de bode Masuca ter zijde en overhandigde hem tersluiks een andere brief welke deze dadelijk aan zijn collega's reikte, zonder hem te openen. Waarschijnlijk was de tekst ervan vrij kompromitterend, daar de kapitein zich dadelijk op weg begaf om zich vóór Farnese te gaan rechtvaardigen. Deze stelde zich overigens niet tevreden met de mondelinge verklaringen van de officier en schreef aan de goeverneur om over dit onderwerp verdere uitleg te verkrijgen (9).

---

(4) Parma aan Moeskroen, 17.1.1581, S.A.P. nr. 1748[3].
(5) Parma aan Montigny, zelfde datum, ibidem.
(6) Bijl. nr. 39.
(7) Parma aan Moeskroen, S.A.P. nr. 1748[2].
(8) Kapiteins du Beine, de Fontaine en Dassonnevile aan Parma, 27.1.1581, S.A.P. nr. 1748[3].
(9) Parma aan Moeskroen, 4.2.1581, S.A.P. nr. 1748[3].

Hij wilde weten of kapitein Masuca, vóór bedoelde laatste brief, geen geheime briefwisseling had gehouden met de heer van Waroulx, goeverneur van Ninove. De kapiteins van het garnizoen van Aalst pleitten eenstemmig hun collega vrij en Masuca kwam dadelijk terug aan het hoofd van zijn compagnie.

Nochtans werd de toestand te Aalst steeds slechter. Bij gebrek aan toegang tot de bossen te Affligem, waarvan de weg afgesneden was door het slot Moorsel, miste de stad brandstoffen. De soldaten breken de leegstaande huizen af, na ze geplunderd te hebben, om zich brandhout aan te schaffen, stelen de mantels der poorters, laten zich neer naar goeddunken en daar ze toch niet betaald worden, lachen ze om de berispingen van kapiteins en goeverneur.

Te Ninove en in de meeste andere door de troepen der Staten Generaal bezette plaatsen was de toestand blijkbaar niet veel beter en op geestelijk gebied was het al om het even : een boodschap van de magistraat van Aalst aan de prins van Parma, zonder datum, maar blijkbaar van januari (10) verklaart, dat Ninove zonder levensmiddelen is. Een brief van 16 februari (11) laat horen dat, vol onrust over de bewegingen der koningsgezinde troepen in hun richting, het garnizoen en de inwoners van Ninove en Liedekerke die een bestorming vrezen, de vrouwen en kinderen, schatten en waardevolle bagage naar Brussel, Dendermonde en Gent hebben laten vertrekken. Ook hoopten de Aalstenaars, dat de prins de gelegenheid zou waarnemen om een of andere dezer oproerige plaatsjes in feite te bezetten. Doch het lukt Farnese niet de nukkige moedwilligheid van Montigny tegen te werken want deze voelde niets voor zulke politieverrichtingen en hij vond uitvluchten, ondanks het herhaalde aandringen van de Aalsterse magistraat (12).

Met een onbeschoftheid die zelfs met zijn uiterste ellende niet te verantwoorden was gaf het garnizoen van Aalst zich ondertussen over aan de ergste uitspattingen, zonder rekening te houden met de aanmaningen van kapiteins en goeverneur : het huis der grauwe zusters en het aanpalende gasthuis werden aangevallen; de soldaten stalen er wat hen interesseerde, namelijk de koeien, die de melk voor de zieken moesten leveren; de poortershuizen werden geplunderd, de baljuwofficieren die zich hiertegen poogden te verzetten werden met de dood bedreigd, zodat ze er niet meer durven tussen te komen; poorters worden vermoord en al deze misdaden blijven ongestraft, daar kapiteins en goeverneur de handen vol hebben en alle gezag over hun manschappen missen (13). Op de hoogte gebracht van deze toestand en erg ontevreden over het gemis aan kracht van de goeverneur (14), besloot Farnese Mer Frans Koninckdonck naar Aalst te zenden als krijgsauditeur, in afwachting dat baanderheer van Mon-

(10) Verzoekschrift van de magistraat en burgers van Aalst aan Parma, z.d. (circa januari 81), S.A.P. nr. 1801.
(11) Magistraat van A. aan Parma, S.A.P. nr. 1801.
(12) Bijl. nr. 40.
(13) Bijl. nr. 41.
(14) Parma aan Moeskroen, 2.3.81, S.A.P. nr. 1748[4].

tigny in eigen persoon, vergezeld van raadsheer Boisot de straf der schuldigen zou gaan uitspreken. Maar de kist van de pagador-generaal was leeg, belangrijke achterstallige sommen was men sedert maanden aan de soldaten op hun soldij verschuldigd en aan de poorters op leningen, die ze op verzoek van Boisot drie maanden vroeger toegestaan hadden. Farnese zelf voelde zich niet bij machte de tucht te herstellen zonder zelf zijn eigen beloften aan de troepen na te leven. Hij wist echter niet wat te antwoorden op de onophoudelijke klachten en verzoeken van het garnizoen en de poorters. Zijnerzijds stuurde raadsheer Boisot hem een verzoekschrift waarin hij betaling eiste van 7.390 gulden door hem op persoonlijke waarborg ontleend om de soldij van vorig halfjaar te betalen (15). Personen die Boisot leningen op korte termijn hadden toegestaan kenden moeilijkheden, namelijk een zekere Frans Rijm, een Gents edelman die te Aalst was gevlucht en in mei laatstleden 780 gulden had voorgeschoten op de belofte na drie weken te worden terugbetaald. Nu ontbrak het hem aan de nodige middelen om in het onderhoud van zijn familie te voorzien en hij smeekte dringend hem dadelijk minstens 200 gulden terug te betalen (16).

In de mening tenminste de Albanese compagnie van kapitein Masuca tevreden te stellen, ontbood Farnese die naar het kamp te Geraardsbergen, doch de heer van Moeskroen en de andere kapiteins vinden deze uitweg niet naar hun zin en verzetten zich tegen het vertrek der Albanezen. Moeskroen schrijft aan Farnese op 6 maart (17), dat hun vertrek in de huidige omstandigheden het teken zou kunnen zijn tot een *albornot* of algemene muiterij der soldaten.

DE TROEPENSCHOUW VAN MAART.

Voorzien van geloofsbrieven van Farnese de dato 18 maart (18), kwamen de kommissarissen van de goeverneur-generaal te Aalst aan tegen 22 dito. Eens te meer had Montigny het weten aan boord te leggen om niet te moeten tussenbeide komen, zodat de raadsheer der financiën, Boisot, slechts vergezeld was van krijgskommissaris Marco de Ocoche. Na de troepenschouw en het uitbetalen der soldij meldde Ocoche, dat hij bevel had gekregen van de hoofdgoeverneur de compagnie van kapitein La Motte de stad te doen verlaten. Ze vertrokken echter niet graag vooraleer het achterstallige geld te hebben gekregen dat men hun verschuldigd was. Boisot had echter slechts gereed geld genoeg om ieder een maand wedde te betalen, met de belofte dat ze vóór dertig dagen de soldij van twee andere maanden zouden trekken. Soldaten en poorters waren eens te meer ontgoocheld

(15) Verzoekschrift van raadsheer Boisot aan Parma, z.d. (begin maart 1581), S.A.P. nr. 1801; van de vier kapiteins van het garnizoen Aalst aan dezelfde, z.d. (begin maart), ibidem.
(16) Verzoekschrift van Franchois Rijm aan de prins, z.d. (begin maart 1581), S.A.P. nr. 1801.
(17) S.A.P. nr. 1748[4].
(18) Parma aan Moeskroen en aan de kapiteins van het garnizoen Aalst, S.A.P. nr. 1748[4]

en de magistraat stuurde Farnese nieuwe klachten, namelijk over het feit dat Boisot, om de karige middelen waarover hij beschikte aan te vullen, beroep had gedaan op de ontvangst der belastingen die beheerd werden door de heer de Pratere. Deze nogal schaarse inkomsten waren vroeger, door Farnese zelf, bestemd geweest tot terugbetaling van de leningen bij de vorige troepenschouw door de poorters toegestaan (19). Bij deze klachten voegt de magistraat een andere brief waar zij spreekt over het kwaad dat het garnizoen van het slot Moorsel te Aalst aanricht door het afsnijden der levensmiddelen, het verwoesten der molens en de wreedheden in de door hen bezette dorpen (20).

Montigny had echter Geraardsbergen verlaten en Farnese, vol onrust over de beweging der Franse troepen in de richting van het Kamerijkse, had de eenheden teruggeroepen die rond deze stad vertoefden. De herovering van Moorsel was eens te meer uitgesteld.

Ook werden de klachten steeds talrijker. Reeds op 24 april schrijft de magistraat aan Farnese twee uitvoerige brieven vol bitterheid. In de ene worden opnieuw al de ellenden opgesomd die de Aalsterse bevolking te lijden heeft vanwege die van Moorsel en er wordt weer aangedrongen op werkelijke uitbetaling der soldij die aan de soldaten, ter gelegenheid van de vorige troepenschouw gerekend werd, maar waarvan ze slechts een voorschot hebben ontvangen (21). In de andere verdedigen ze zich tegen de klachten over hen bij Farnese geuit door de kommissarissen bij het bestuur der bij de rebellen aangeslagen goederen, Frans Koninckdonck en Arnold de Pratere. Dezen verwijten de magistraat van Aalst zich te verzetten tegen het uitvoeren der plakkaten op de verbeurdverklaringen. De magistraat laat gelden, dat zij, als gewetensvol beheerder, de leegstaande huizen heeft verhuurd die werden verlaten door hun naar het andere kamp gevluchte eigenaars en dit om zo de renten te kunnen betalen op deze huizen en onroerende goederen verschuldigd aan de koningsgezinde rechthebbenden. Anderzijds zijn veel renten en inkomsten van Aalstenaars op bezittingen in handen van rebellen oninbaar. Ze laten ook het privilegie van niet-verbeurdverklaring gelden, dat sedert de middeleeuwen bestaat en waarop de meeste Vlaamse steden zonder ophouden beroep hebben gedaan tijdens de gebeurtenissen van de XVIe eeuw, niet-verbeurdverklaring die zelfs geldt in geval van ketterij, opstand en majesteitschennis en waarvan ze zich bereid verklaren het bewijs te leveren waar en wanneer het zal passen, tegen de aanklachten die de raad van financiën op hen laat wegen (22). In dit tijdperk van allerstrengste kwalen verloor de poorterij zodus haar voorrechten niet uit het oog, evenmin als haar belangen, daar ze zich bij wijze van vergoeding beweerde te beroepen op de inkomsten der bezittingen van de opstandelingen binnen de stad zelf en het gebied van het groot-baljuwschap.

---

(19) Bijl. nr. 42.
(20) Bijl. nr. 43.
(21) Bijl. nr. 44.
(22) De magistraat van Aalst aan Parma, 24.4.81, S.A.P. nr. 1801.

SOLDATEN EN POORTERS HANDGEMEEN.

Ondertussen nam Frans Koninckdonck zijn ambt waar als krijgsauditeur en, door de tekst van een bericht de dato 24 april (23), vernemen wij enkele bijzonderheden die heel wat ophef maakten in de stad, namelijk de aanranding op 24 maart gepleegd door een Waals soldaat uit de kompagnie van kapitein Perroy, Jean Meuris genaamd, op de persoon van zijn gastheer, Adam van Hauwe, meester brouwer en schepen. Meuris was dronken en had allerlei grofheden en gewelddadigheden begaan terwijl de meester des huizes reeds te bed lag: hij had de knechten verplicht deel te nemen aan zijn bierfuif, vaatwerk en keukengerief aan stukken geslagen evenals de wapens, die de brouwer toebehoorden. Deze was dan opgestaan om te pogen hem tot rust te brengen maar, op zwaardslagen ontvangen, liep hij een twaalftal wonden op die hem bijna het leven kostten. De knechten riepen er eerst de buren bij en probeerden er dan zelf tussen te komen. De geweldenaar sloot zich in zijn kamer op « met twee stukken vlees die hij gestolen had en onder zijn strozak verborgen ». Doch de poorters kwamen op boten langs de rivier ter hulp gesneld en de dronkaard was gedwongen zich over te geven.

Terwijl de zaak Meuris onderhoord werd, deed zich een ander dergelijk geval voor: een andere soldaat van kapitein Perroy die eerst zijn gastvrouw, echtgenote van een schepen, had geslagen en gehoond, keerde zich daarna tegen haar man en bracht hem zulk een degenstoot toe, dat hij na acht dagen nog te bed lag, zonder veel hoop op genezing. Daar de schuldige nog steeds niet gestraft is, stuurt de magistraat aan Farnese op 1 mei een verontwaardigde brief (24). Om recht te doen geschieden doet hij insgelijks beroep op vrienden van hem bij het Hof te Bergen, Adriaan van Ligne, hoogbaljuw der landen van Gavere en Zottegem, de heer van Berlegem, hoogbaljuw van het land van Rode, evenals een zekere heer de Montoze. Deze brief vermeldt nog een andere inwoner die ook het slachtoffer was der roekeloosheid van een Albanese soldaat: de vrouw van Jacques Pijl (25).

De prins van Parma die in zulke gevallen niet te vermurwen was beval de terechtstelling van Meuris en van een zekere Bombeck, door de Albanese ruiters gevangen genomen (26), « zoals het geschreven recht en de krijgsordonnantiën het gebieden » en eiste dat een onderzoek werd ingericht over andere gewelddaden waarover bij hem geklaagd was. Tevens gebood hij de terechtstelling van vier of vijf mannen uit het garnizoen Moorsel, die gevangen waren genomen door de mannen van de goeverneur en gehouden werden voor brandstichters,

---

(23) « Information préparatoire ouy par moy, auditeur commie ... », getekend Fr. Coninedonck, 1.5.81, S.A.P. nr. 1801.

(24) Bijl. nr. 45.

(25) Op 1.5.1581, S.A.P. nr. 1801.

(26) Parma aan de magistraat, 6.5.81, S.A.P. nr 1801, dezelfde aan Moeskroen, S.A.P. nr 1749[2]. — Deze Bombeck, een heethoofd uit de partij der Gentenaars, door dezen aangesteld tot hoogbaljuw van Gavere, werd er van beticht de katholieken van zijn distrikt te hebben vervolgd. Zie bijl. nr. 44.

vrijbuiters en rovers. Bombeck werd op 12 mei gehangen, doch Meuris lukte het, dank zij een wellicht medeplichtige nalatigheid van de cipier, daags voor de terechtstelling uit zijn gevangenis te vluchten (27). Wat de vrijbuiters van Moorsel betreft, de goeverneur meldt, dat hij ze in handen van de krijgsauditeur heeft overgeleverd.

Het begin van mei valt samen met een hervatting der krijgsverrichtingen vanwege de troepen der Staten. Aan Farnese die zich zorgen maakt over de toestand op het fort te Willebroek waar het oranjegezinde garnizoen, naar men beweert, op het punt staat van kamp te veranderen, antwoordt de heer van Moeskroen op 7 mei (28), dat hij zich van niets heeft kunnen vergewissen omdat een trommelslager die hij gezonden had naar Dendermonde dat ook aan 't wankelen was, onderweg was verdronken. Maar tevens meldt hij de goeverneur aanzienlijke bewegingen der vijandelijke troepen langs de Schelde in de richting van Kwatrecht, Melle en Wetteren, blijkbaar met het doel zich meester te maken van het slot Lede, een der laatste steunpunten der koninklijke troepen ten noorden van het land van Aalst. Lede werd inderdaad aangevallen op de ochtend van 8 mei en haar garnizoen uitgeroeid samen met een deel der burgerlijke bevolking (29).

VRIENDEN WREDER DAN VIJANDEN.

Ondertussen blijven tuchteloosheid en willekeur over het hele land van Aalst heersen, waar soldaten en officieren van kleine garnizoenen als Lessen, onder allerlei voorwendsels de boeren plunderen, uitbuiten, gevangen nemen en lastig vallen (30). Het verzoekschrift der boeren van Massemen, Westrem, Oordegem, Ottergem, Smetlede, Merelbeke, Lemberge, Gentbrugge en Wetteren (31) is hierover kenschetsend. Het werd gesteund door een brief van de magistraat van Aalst aan de prins van Parma van 29 mei en door een boodschap van Hendrik Vilain, beheerder der goederen van Maximiliaan Vilain, baanderheer van Ressegem, in het land van Aalst, aan zijn meester de dato 31 mei. Deze brief vermeldt een paardendiefstal en de moord op een jonge landbouwer die aan 't werk was op het gebied van Wetteren (32).

Op andere plaatsen is het omdat ze, vroeger, kalvinistische predikingen zouden hebben bijgewoond. En inderdaad verbreidt zich de kalvinistische geloofsijver, min of meer geheim, in veel dorpen der westelijke gebieden van het land van Aalst, langsheen de Schelde.

Om te trachten een einde te maken aan deze uitspattingen werd

(27) Moeskroen aan Parma, 13.5.81, S.A.P. nr. 1749[2].
(28) Parma aan Moeskroen, 6.5.81; Moeskroen aan Parma, 7.5.81; S.A.P. nr. 1749[2].
(29) Bijl. nr. 46.
(30) Bijl. nr. 47; de magistraat van Aalst aan Parma, 20.5.81, S.A.P. nr. 1801.
(31) Bijl. nr. 49.
(32) S.A.P. nr. 1801 (magistraat aan Parma) en nr 1749[2] (Henry Vilain aan baanderheer van Ressegem). De tekst van het onderzoek dat hierover te Wetteren door de plaatselijke overheden ingericht werd verschijnt in bundel S.A.P. nr. 1749[2].

te Aalst op 23 mei een plakkaat uitgevaardigd waarin vermeld dat de koning alle boeren met hun gezin en vee onder zijn hoede nam. Maar, zoals Frans van Koninckdonck, de krijgsauditeur, het in een brief van 24 mei aan de prins van Parma doet opmerken, is de uitvoering dezer belofte vrij moeilijk. Veel boeren uit het land van Aalst zijn inderdaad de opstandelingen genegen en wonen de predikingen bij. Velen onder hen, die in opstandige steden als Gent of Dendermonde hun toevlucht hebben gezocht, onderhouden nog vee in « het verzoende land ». Moet dit vee in de koninklijke hoede begrepen worden of mag het aangeslagen worden ? De openlijke interpretatie was, dat dit vee moest verbeurd verklaard worden en dat slechts die boeren onder de koninklijke hoede stonden « die zich goed en degelijk gedragen zonder hun plichten te verzuimen ». Dat kon men wel denken. Maar feitelijk zijn de afzonderlijke gevallen zo verscheiden en soms zo ingewikkeld, dat de interpretatie vrij moeilijk valt, zodat men nooit aan de onzekerheid of de willekeur kan ontsnappen, zoals blijkt uit het verzoekschrift der boeren van Massemen en omliggende dorpen (33).

Zelfs de kommissaris en ontvanger der beden en belastingen en der verbeurd verklaarde goederen, Arnold de Pratere, vindt het opstel der vrijgeleide en de interpretatie die men er aan geeft verkeerd want de boeren worden zodanig door de soldaten geplunderd, dat het hun onmogelijk wordt de minste penning belasting te betalen en als de soldaten, anderzijds, over het vee en de bezittingen mogen beschikken van de boeren die zich bij de opstandelingen gevoegd hebben of het kalvinisme zijn toegedaan, dan zal er niets meer in de kisten der verbeurdverklaringen binnen komen waarvan hij de inkomsten beheert (34).

Op 4 juni brengen de soldaten van het Aalsterse garnizoen een gevangene de stad binnen, nl. de kalvinistische minister van Boekel (35) die ze aangehouden hebben. Moest hij ter dood gebracht worden of moesten ze voor hem losgeld vragen ? Auditeur van Konickdonck raadpleegde Farnese hierover. De Aalstenaars waren niet van mening hem ter dood te brengen, want ze vreesden voor wraak op geestelijken die in vijandelijke steden opgesloten zaten. Dat de vraag echter gesteld werd toont, hoe ver men toen verwijderd was van de geest der Gentse Pacificatie waarop de Malkontenten nog twee jaar vroeger beroep deden. Farnese, die er meer van wist zag de mogelijkheid in, deze minister samen met Bernaard van Hembize, een bloedverwante van de Gentse tribuun, insgelijks te Aalst gevangen, in ruil te geven voor de twee arme bisschoppen van Ieper en Brugge, gevangenen der Gentenaars sedert bijna vier jaar. Hij beval de minister naar Kortrijk over te brengen (36).

De toestand in de stad, waar soldaten en poorters in dezelfde ellende vertoeven, wordt steeds slechter en de magistraat schrijft aan

---

(33) S.A.P. nr. 1801; Moeskroen aan Parma, 4.6.81, S.A.P. nr. 1749[2].
(34) Kommissaris de Praetere aan Parma, 30.5.81, S.A.P. nr. 1801.
(35) Koninckdonck aan Parma, 6.6.81, S.A.P. nr. 1749[3].
(36) Parma aan Moeskroen, 1.8.81, S.A.P. nr. 1749[4].

Farnese, om de vier of vijf dagen, brieven die steeds dringender, steeds aangrijpender, steeds moedelozer worden (37).

Tengevolge van een brief van de Aalsterse magistraat in dato 14 juni, die een bittere aanklacht is tegenover kapitein Masuca en zijn luitenants, wordt deze laatste door Farnese te Bergen ontboden om het gedrag van zijn kompagnie te verantwoorden. Te Bergen werd de aangeklaagde, die het beu was, zelf aanklager en viel de goeverneur aan en zijn politiek van toegevendheid tegenover de handel met de vijandige streken. Hij toonde een vrijgeleide waarop hij de hand had gelegd en waarin Moeskroen boeren uit Sint-Gillis-bij-Dendermonde, een « verzoend » dorp waarvan hij zelf, Masuca, gedurende de verrichting de paarden in beslag had genomen, de toelating gaf hout naar Dendermonde te voeren. Farnese die vergeten was dat hij zelf aan de goeverneur van Aalst de toelating had gegeven zulke handelszaken toe te laten, berispte deze laatste (38). Daarop antwoordt Moeskroen, dat hij gaarne duidelijk ingelicht zou willen worden over de bedoelingen van de prins en het ontvangen bevel « dat onschendbaar zal horen nageleefd te worden ». Hij laat echter tevens opmerken dat, zonder deze toegeving, de handels- en voedingstoestand der stad Aalst er nog veel erger aan toe zouden zijn, dat de levensmiddelen die reeds peperduur zijn nog dubbel zoveel zouden kosten en dat de stad weldra aan hongersnood zou ten onder gaan (39). Die vraag om een handel onder vergunning met aan de Staten onderworpen steden wordt opnieuw gesteld in een brief van de magistraat aan Farnese de dato 21 juni (40). De Aalstenaars komen terug op hun voornaamste klacht en maken er de prins attent op, dat het slot Moorsel alle toevoer naar Aalst verhindert en dat de dorpen die dichter bij Dendermonde liggen daar wel moeten kunnen kopen en verkopen, vermits de toegang tot Aalst hun verboden is. Om de prins beter in te lichten over de toestand, een toestand die eigenlijk heel ingewikkeld en tegenstrijdig blijkt, werd de ontvanger der belastingen de Pratere, die beter dan wie ook er van op de hoogte was, naar Bergen gestuurd (41).

Masuca kwam naar Aalst terug zonder dat het hem gelukt was zijn mening te doen aanvaarden en zonder dat men hem veroordeeld noch vergeven had. Hij behoudt hierover tegen de heer van Moeskroen een stille wrok die later zijn gevolgen zou hebben. Hij had echter eens te meer de aandacht van de prins weten te vestigen op de moeilijkheden die hij ontmoette om het voeder te bekomen dat hij dagelijks nodig had voor zijn paarden en een paar dagen later schrijft Farnese hierover nog aan de magistraat van Aalst (42). Auditeur van Koninckdonck komt op de vraag terug in een brief van 5 juli aan de prins, waarin hij de toestand duidelijk uitlegt : is er geen voeder te

(37) Magistraat aan Parma, 20.5.81, S.A.P. 1801; 24.5.81 (bijl. nr. 48); 14.6.81 (verloren).
(38) Parma aan Moeskroen, 19.6.81, S.A.P. nr. 1749[3].
(39) Moeskroen aan Parma, 21.6.1581, ibidem.
(40) De magistraat van Aalst aan Parma, 21.6.81, S.A.P. nr. 1801.
(41) Ibidem.
(42) Parma aan de goeverneur en de magistraat van Aalst, z.d. (einde juni of begin juli 1581), S.A.P. nr. 1801.

Aalst, dan is het omdat er in het hele platteland geen paarden meer zijn om het er te brengen en omdat de meeste boeren hun huizen verlaten hebben. Om ze te doen terugkomen zou men eerst en vooral zekere fouten moeten vergeven die ze begaan en de ogen sluiten vóór het feit, dat ze noodgedwongen, belastingen betalen aan opstandige steden. Hij beweert tucht en orde in de stad te kunnen herstellen indien de prins hem het nodige gezag wil verlenen, met de daarbijhorende wedde, namelijk door hem de jurisdictie toe te staan op de ruiterij die beweert alleen rekening schuldig te zijn aan haar generaal, markgraaf van Roubaix (43).

Doch Farnese, die meer veldheer dan beheerder was, kon niet zonder meer besluiten het kluwen der burgerlijke en militaire jurisdicties, die zich in de staat, waarvan hij het hoofd was, de macht verdeelden, af te wikkelen. Ook veranderde er niets in het land van Aalst in de loop der volgende maanden.

27 juni. — Vijftien verklede soldaten van het garnizoen van Lessen of van de kompagnie van de graaf van Boussu gaan tweeëntwintig paarden stelen te Massemen, Westrem en Oordegem, alle dorpen toebehorend aan baanderheer van Ressegem en zijn echtgenote, vrouw van Mastaing. Vijf paarden worden tot Condé meegenomen door de soldaten van de graaf van Boussu. Klachten worden aan Farnese gericht die de kapitein bevelhebber te Lessen berispt en hem gebiedt de paarden terug te geven (44).

7 juli. — Plundering van het dorp Merelbeke door het garnizoen van Lessen. Protest van de Aalsterse magistraat in een brief van Farnese waarin wordt verklaard, dat de arme boer « beweerde liever onder de Turken te leven dan door zulke dieven te worden behandeld » (45).

8 juli. — Ingevolge vermaningen hem aangeboden door afgevaardigden van Aalst bij het hof, ondertekent Farnese een overeenkomst die hun, principieel, op alle punten voldoening schenkt, te weten de herovering van het slot Moorsel door samenwerking van de goeverneur en de gemeente Aalst, vrijgeleide voor de boeren, zelfs wanneer dezen in Brabant of op het gebied van Dendermonde verblijven, de toelating handel te drijven met de vijand voor de boeren die minder dan een mijl van de steden wonen die aan de Staten onderworpen zijn. Hij geeft ook bevel aan alle voortbrengers die minder dan twee mijlen van Aalst wonen er hun produkten te leveren; toelating goederen van alle herkomst naar Aalst te voeren « mits te zorgen dat geen bezwaar van verraad of verrassing kan ontstaan ». Men zou eindelijk klaar zien in hetgeen wettig was of niet in zake interzonale handel (46).

---

(43) S.A.P. nr. 1749[3].
(44) Parma aan de kapitein bevelhebber te Lessen, z.d. (juni of juli 1581), ibidem.
(45) Magistraat aan Parma, 7.7.81, S.A.P. nr. 1801.
(46) « Remonstrances présentées par les députés d'Alost », met aanbevelingen bij elk artikel, Bergen, 8.7.81, S.A.P. nr. 1801.

DE AALSTENAARS FALEN VOOR MOORSEL.

Ter uitvoering der eerste dezer beslissingen ondernamen de Aalstenaars, met de goeverneur aan hun hoofd, het beleg van het slot Moorsel. Het werd een mislukking! De aanvallers beschikten over vijf stuks geschut die echter nauwelijks in staat waren drie à vier pond ijzer weg te schieten. Ondanks een aanzienlijk gebruik kruit lukte het hun niet een bres te maken in de wallen van die kleine burcht. De aangevallenen bleven in hun « spelonk » gedoken zonder de minste schade te lijden en de enige slachtoffers waren inwoners en paarden uit het dorp. De poorters van Aalst waren erg ontmoedigd door deze mislukking en de magistraat drong opnieuw bij Farnese aan, opdat deze er zou tussen komen, terwijl de goeverneur zich naar het hof begaf om de zaak mondeling te bespreken (47).

Het bezoek van Moeskroen aan Parma schijnt niet nutteloos te zijn geweest. De goeverneur-generaal zag in, dat hij niet langer de betaling der garnizoenen mocht uitstellen en op 9 augustus beval hij aan Marco de Ocoche zich naar Aalst en Lessen te begeven om er de troepen te schouwen en ze te betalen. Eens te meer worden de rekeningen voor drie maanden opgemaakt maar een enkele maand zal onmiddellijk betaald worden met belofte het overschot te kwijten met « de eerste penningen die ter hand zullen zijn ». De kommissaris zal er voor zorgen dat de soldaten goed gewapend en uitgerust worden. Hij zal lijsten en rollen aan contador Pedro Coloma zenden (48).

Te Aalst aangekomen, wilde Ocoche, na een maand kontant te hebben betaald, zich persoonlijk slechts verbinden tot de betaling van een tweede maandwedde, daar hij beweerde, dat de kapiteins en officieren hetzelfde hoorden te doen voor de derde. Dezen waren het met hem echter niet eens en Moeskroen greep weer naar de pen om bij Farnese aan te dringen, dat hij zich wat vrijgeviger zou tonen (49).

Andere zorgen drukten nog op Aalst in de loop van deze maand augustus. Een naamloze brief van een Gentse vriend, de dato 11 augustus, kwam hen waarschuwen, dat men zich voorbereidde hen van alle kanten aan te vallen om hen te belegeren : uit Gent, uit Bergen-op-Zoom, uit Brussel, uit Liedekerke, te paard, per boot, te voet. Het was om de moedigsten te doen huiveren. Alles was in de minste bizonderheden voorbereid en de wel ingelichte vriend zag er niet tegen op hun nauwkeurig aan te duiden, hoe alles zou aflopen (50). Moeskroen zond onverwijld een afschrift van deze boodschap aan Farnese. De stad mist juist haar ruiterij. Maar hij hoopt toch, met de hulp van kapiteins, burgemeester en het garnizoen voetvolk tegen alle gebeurtenissen bestand te zijn (51). Veertien dagen later is er nog niets gebeurd, tenzij dat de troepen der Staten het platteland hebben doorlopen en al het vee hebben meegevoerd waar ze de hand konden op

(47) Bijl. nr. 50.
(48) Parma aan Marco de Ocoche, 9.8.81, S.A.P. nr. 1749[4].
(49) Moeskroen aan Parma, 13.8.81, ibidem.
(50) Bijl. nr. 51.
(51) Moeskroen aan Parma, 15.8.81, S.A.P. nr. 1749[4].

leggen. Het is echter slechts uitgestelde zaak en Moeskroen die verstandhouding in de stad zelf vreest, vraagt de afwisseling der kompagnieën, namelijk die van kapitein Dassonneville. Bovendien is er haast bij, dat Perroy, die vertrokken is om manschappen aan te werven, zonder verwijl zou terugkomen evenals de Albanse kompagnie. Er zou ook een groot aantal krijgsammunitie moeten zijn (52). De magistraat die het heel erg vindt, dat tal van oude soldaten van Perroy naar de vijand overgelopen zijn, vreest ook voor een verrassing. In overeenstemming met de goeverneur sturen ze bij Farnese een Aalsters edelman, Gillis de Vremde, om hem mondeling volkomen in te lichten over hun vrees (53).

Op 5 september is de Vremde nog steeds niet terug. Men heeft geen antwoord van de goeverneur-generaal en eenieder is heel ongerust, want de voorbereidselen van de vijand worden duidelijker (54).

Van uit de voorsteden van Valencijn waar Farnese de wacht houdt tegen Frankrijk, antwoordt hij op 6 september dat het ogenblik slecht gekozen is om het garnizoen om te wisselen, maar dat hij er bij de eerste gelegenheid zal aan denken. In afwachting rekent hij op hun waakzaamheid, namelijk wat de verstandhoudingen betreft die de vijand in de stad zou kunnen hebben. Wat de betaling van het garnizoen betreft, dat komt over een paar dagen in orde (55).

Ondertussen heeft de goeverneur een andere gezant naar Farnese gestuurd om aan te dringen op de ontoereikendheid van het huidige garnizoen dat door de oorlog en besmettelijke ziekten gedund is (56).

Op 11 september stuurt Farnese eindelijk naar Nijvel de kompagnie van kapitein Sonneville (of Dassonneville) en laat ze vervangen door die van een zekere Wijngaerden. Hij ontslaat ook uit zijn ambt kapitein Perroy maar zonder hem dadelijk te laten vervangen. Wat de andere klachten der Aalstenaars betreft, verklaart hij zonder meer, dat hij geen tijd heeft er zich voorlopig om te bemoeien (57). Het beleg van Doornik volstond toen om al de aandacht en de krachten van de prins in beslag te nemen.

Op 15 oktober zijn de zaken nog steeds even ver. Het garnizoen wacht nog steeds tot de pagador de assignaten gelieve te betalen die door kommissaris Ocoche werden opgemaakt en die ondertekend werden door contador Coloma, ter betaling der achterstallige soldij van het garnizoen. Men wacht ook nog steeds op de vereiste krijgsammunitie. Gelukkig waren de Staatse troepen voorlopig van Aalst verwijderd door de noodzakelijkheid Doornik bij te staan (58).

Op 22 oktober biedt Moeskroen bij Farnese nieuwe smeekbeden aan : de ellende der soldaten is zo groot dat de overlopers steeds talrijker worden. De armoede van de poorterij is al even groot. De goe-

(52) Dezelfde aan dezelfde, 30.8.81, ibidem.
(53) Magistraat aan Parma, 30.8.81, S.A.P. nr. 1801.
(54) Moeskroen aan Parma, 5.9.81, S.A.P. nr 1750[1]; magistraat aan Parma, zelfde datum, S.A.P. nr. 1801.
(55) Parma aan de goeverneur en de magistraat van Aalst, S.A.P. nr. 1801.
(56) Moeskroen aan Parma, 7.9.81, S.A.P. nr. 1750[1].
(57) Parma aan Moeskroen, 11.9.81, ibidem.
(58) Moeskroen aan Parma, 15.10.81, ibidem.

verneur hoopt dat de troepen betaald worden en dat alles over een paar dagen in orde komt, want hij moet Aalst verlaten om naar kortrijk te gaan voor zijn huwelijk (59).

VERIJDELDE VERRASSING.

Nochtans hebben de Oranjegezinden hun plannen betreffende Aalst niet opgegeven en bereiden een verrassing voor met de hulp van medeplichtigen die in de stad gevestigd zijn. Naar de mening van een spion, door Farnese tegen einde oktober aan Moeskroen meegedeeld (60), lag het hoofdkwartier der samenzweerders in een gasthof dichtbij de Liedekerkse poort. De aanval moest gepleegd worden door mannen verkleed als schippers en gewapend met stokken voorzien van ijzeren punten met, zijdelings, een haak in de vorm van een wassende maan, genoemd « hocquetons ». De inlichter had zich de moeite getroost bij zijn beschrijving een tekening te voegen van het instrument. Om tot de aanval over te gaan werd, naar hij beweerde, slechts gewacht op de verlossing der vrouw van de gastheer, die op het punt stond te bevallen (61).

Daar deze zaak ontdekt werd, namen de Oranjegezinden de afwezigheid van de goeverneur te baat om een nieuw komplot te smeden dat, met een beetje geluk, had kunnen slagen : vroeg in de morgen van 9 november verschijnen een vijftiental kerels onder het bevel van Nicaise Clergate, bevelhebber over het slot Moorsel, voor de Baasrode Poort, verkleed als boeren en vrouwen, geladen met hout, stro en eetwaren die ze blijkbaar naar de stad brachten. Ze dachten wel de poort open te vinden daar ze de openingsuren en gewoonten der stad kenden. Ze hadden een goede hoeveelheid buskruit bij dat ze van plan waren in de open haarden van het wachtkorps te gooien om de ingezetenen van kant te maken.

Troepen uit Dendermonde en het land van Waas, uit Brussel, Mechelen, Vilvoorde, Ninove en Liedekerke die 's nachts op het slot Moorsel bijeengekomen waren hadden zich rond de stad verborgen tot aan de voet der wallen en stonden klaar om aan te vallen.

Hun bewegingen werden echter door een schildwacht ontdekt die zijn haakbus afschoot en een stuk geschut afvuurde dat in de nabijheid stond. De verrassing was eens te meer verijdeld en de Oranjegezinde troepen waren gedwongen zich terug te trekken. Ze vierden hun ergernis bot door de hoeven in brand te steken die in de omgeving der stad nog recht stonden (62).

Gedurende de volgende dagen werden nog talrijke bewegingen van Oranjegezinde troepen waargenomen in het hele land van Aalst en namelijk rond Geraardsbergen. De heer van Moeskroen die uit Bergen terug kwam aan het hoofd van een konvooi bevoorrading,

---

(59) Dezelfde aan dezelfde, 22.10.81, S.A.P. nr. 1750[2].
(60) Parma aan Moeskroen, z.d. (einde oktober 81), ibidem; met spionverslag bij de brief gevoegd.
(61) Ibidem.
(62) Bijl. nr. 52 en 53.

moest tegen 12 november te Aat blijven wachten op een geleide hem door Farnese beloofd. Acht dagen later was het geleide nog steeds niet ter plaatse en de Staatse troepen, uit Vlaanderen en Brussel gekomen, kwamen samen rond Geraardsbergen met de duidelijke bedoeling de weg af te snijden aan het konvooi. De arme goeverneur verbeet zijn woede daar hij wist hoezeer zijn tegenwoordigheid te Aalst verlangd werd (63).

Het seizoen was nu nogal gevorderd en de stad die eindelijk haar goeverneur terug had gevonden schijnt wat vrede gekend te hebben gedurende de regenmaanden. Op 8 december stuurt Farnese van uit Doornik aan Moeskroen een bericht van een te Brussel gevestigde spion over een list die er nog wordt voorbereid en spoort hem aan tot waakzaamheid (64). Het gaat deze maal om een aanval door beklimming en door oversteken der grachten op een plaats waar het water ondiep was. De Brusselse berichtgever was goed ingelicht en wij weten hoe de aanval door beklimming werkelijk gewaagd werd op 2 januari 1582, juist op de aangeduide wijze (65).

Wij weten ook hoe Aalst uiteindelijk overrompeld werd door de Staatse troepen op 23 april 1582 na 34 maanden angst en ellende.

Wij durven hopen, dat men het ons ten goede zal duiden, dank zij de overvloedige briefwisseling dezer periode met enkele bijzonderheden de gebeurtenissen dezer pijnlijke jaren te hebben weergegeven welke onze voorouders in de XVIe eeuw hebben doorleefd. Ons verhaal was niet vrij van een zekere eentonigheid waarvoor wij excuus vragen. Want niets is eentoniger dan het menselijke lijden. In het lijden van de mensen ligt echter de waarheid van de geschiedenis.

BRUSSEL, maart 1956 - augustus 1957. *François de Cacamp.*

BIJLAGEN.

37. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 5 januari 1581.** — *Uitgeput en in de diepste ellende, kunnen de poorters niet langer in het onderhoud der soldaten voorzien. — Bij gebrek aan voeder, breken de Albanese soldaten de schuren open en maken er zich meester van de laatste voorraden. Haver, door de Staten van Henegouwen beloofd, werd niet uitgeleverd.*

Monseigneur, Les calamitez que prévoions nous survenir, par faulte de payement aux soldatz, nous pressent et esguillonnent de sy près, que soyons constraincts icelles représenter à V^{re} Ex^{ce} comme au vray médecin pour y donner le prompt remède, quy est unicq, d'envoyer payement ausdis soldatz. Car sans doubte, par faulte d'icelluy, prévoions ungne issue bien lamentable et dangereuse, qu'à Dieu ny à V^{re} Ex^{ce} ne plaise. Et noz bourgois, pour estre exténués jusques aux os, n'ont aulcun moyen ausdis soldatz donner les despens, n'ayant la pluspart d'iceulx moyen pour nourir leurs petits enffans, ce que

(63) Moeskroen aan Parma, Aat, 17 en 20.11.81, S.A.P. nr. 1750^{1}.
(64) Parma aan Moeskroen, 8.12.81, S.A.P. nr. 1750^{1} en bijl. nr. 54.
(65) Zie: Fr. de CACAMP, Vier maanden uit de geschiedenis van Aalst, 1 januari tot 23 april 1582, HET LAND VAN AALST, Jrg. VI, 1954, Nr. 3.

par diverses fois avons remonstré à V^re^ Ex^ce^. D'aultre part, nous nous trouvons en grande perplexité, pour le capiteyn Georgio qui, d'aultre costé, nous vient redoubler n^re^ mal, estant venu protester, en présence du gouverneur, ne pouvoir maintenir sa compaignie en discipline, par faulte des fouraiges, menassant de prendre par force le peu de restant desdis fouraiges qu'avons en la ville pour nourir n^re^ bestial. Et de faict, aulcuns de sadicte compaignie ont commencé à rompre les grainges et estables de nosdis bourgois, ce que n'avons mérité. Il est vray que ledict capitaine s'est tenu en haleyne, sur les promesses que Messieurs les Estatz d'Hennault nous avoient faictz, assschavoir que, avecq le premier convoy, iceulx nous envoyeroyent, sur leur propre crédit, trois ou quatre cents sacq d'avaine, mais n'ont rien tenu, de sorte qu'il est impossible icelle plus longtemps maintenir. Finallement des XXIe articles qu'il avoit plaict à V^re^ Ex^ce^ nous accorder, tant pour estre deschargez d'ungne ou deux compaignies d'infanterie que de retrancher la superfluyté des chevaulx, goujars et garses inutiles, et aussy que le bourgois ne seroit tenu donner les despens, voire ny estre tenu à payer service ausdis soldatz, n'avons encoires resentu aulcun allègement. Et quant aux contributions que v^re^ dicte Ex^ce^ nous avoit, à n^re^ très instante requeste, favorablement accordé, nous est du tout impossible d'en tirer proffyct, estant la plat pays entièrement ruyné, tant par les ennemis que n^re^ camp propre et nos paysans enchassez, suppliantz par ce, que le très noble plaisir de V^re^ Ex^ce^ soyt y donner, tant au précédents que au derniers poincts, le prompt remède. Et prierons Dieu pour la prospérité de v^re^ E^ce^. A tant, ... D'Alost, ce V^e^ jour de Janvier XVc LXXXI.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

38. **Verzoekschrift van de afgevaardigden der twee steden en het land van Aalst aan de Prins van Parma —z.d. en z. aanbeveling (circa januari 1581).** — *Daar de Aalstenaars bemerken, dat niets wordt ondernomen om hen te verlossen van de naburige vestingen, verliezen ze de moed. De opdringerigheid en roekeloosheid der soldaten zijn onuitstaanbaar. Ze hebben verscheiden dorpen van het land van Aalst verwoest en geplunderd en boeren vermoord. Door de troepen van Montigny verlaten, is Geraardsbergen er van bedreigd door de vijand verdelgd te worden.*

Remonstrent en toute révérence les députez des deux villes, pays et conte d'Alost, comme les supplians avoient conceuz ferme aspoir que, par le long séjour du camp, V^re^ Excellence eusse faict reprendre la ville de Nienove et conjoinctement les chasteaux de Liedekercke, Gavre, Escornaix, Ternat et Moorsele, n'estans que cavernes et tannières des voleurs pour gaster et ruiner totalement le pays d'Alost, si est ce que, considérans e long séjour dudict camp en la ville de Grandmont, de soy meisme réconciliée avecq la ville et pays d'Alost, sans faire quelque exploict et sans avoir, doiz si long temps, reprins quelque chateau, viennent et sont tumbez en désespoir de pouvoir sentir quelque allègement et soulagement pour les paouvres paysans, tant affligez, de n^re^ propre camp, lequel, sans avoir esgard ny à quelque réconciliation ny aux bons et fidelz subjectz de sa m^te^, se desborde de jour à aultre si avant que, obmectant toutes les insolences et inhumainetés que les soldatz exercent contre les bourgeois dudict Grandmont, lesquelz on ne sçauroit exprimer, que ne luy suffit d'avoir totalement saccagé et pillé laditz ville et pays, mais, après tant de calamitez, s'oublie si avant de brusler les propres terres de sa m^te^ et de ses subjectz et vassaulx réconciliez, comme il est advenu aux villaiges de Viane, Moerbeke, Sottinghien, appertenans à Monsieur le conte d'Egmont, Overboelare, Onckerzeele, Ter Reepe et pluisieurs aultres villaiges d'icelluy pays, accumulant, sur telles cruaultez et actes d'hostilitez, saccagemens et meurtres des paouvres paysans, qu'on voit parmy les champs, tuez comme bestes brutes, non plus ni moings que s'il n'y eust différence des amis ou ennemis, ung schandale et aliénation si grande que chacun en conçoipt

horreur de veoir telz actes d'inhumaineté de ceulx qui se maintiennent serviteurs, gardiens et commis des paouvres subjectz de sa m^te^, de sorte qui si v^re^ Ex^ce^ ne y mect aultre ordre que jusques ores, pour reprendre ladicte ville de Nienove, espuisée de vivres, comme n'ayant aulcuns que pour quatre ou cincq jours, et de l'assiéger de plus prez et conséquamment, avecq ceste gelée, oster tous les forts assiégeans la ville d'Alost, V^re^ Ex^ce^ se peult asseurer que ladicte ville se perdra de brief, y joinct que l'ennemi at obstinément délibéré, au partement du camp dudict Grandmont, de la saccager, brusler et ruiner totalement, sans y laisser aulcune maison, estant un grand schandale que, depuis si long séjour, ledict camp n'a reprins ung seul petit chasteau, de façon que v^re^ Ex^ce^ se résoulde promptement de préallablement oster lesdictz chasteaux et par aprez assiéger la ville de Nienove de plus prez, pour empescher revictaillement, et de défendre aux gens de guerre de ne brusler doresenavant quelques villaiges du pays d'Alost, sur grande punition, que v^re^ Ex^ce^ sur ce peult ordonner et en en faire punition de ceulx qui ont faict telz embrasements. Si ferez bien.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

39. **Verzoekschrift van de magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — z.d., met aanbeveling van 12 januari 1581.** — *Hij vraagt, dat voor het land van Aalst het recht zou worden gehandhaafd, handel te drijven met de omliggende oproerige steden, in afwijking van een algemene ordonnantie hierover onlangs bekend gemaakt. Deze afwijking is onontbeerlijk om de bevoorrading van de stad en het land van Aalst toe te laten. — Aanbeveling van Farnese die dit verzoek inwilligt.*

Remonstrent en toute révérence les bourghm^re^ et eschevins de la ville d'Alost, comme les supplians, avecq les droictz des licences, auroient tiré quelque advantaige ou soulagement de leurs bourgeois et donné ung peu de contentement aux soldatz des lieux proches aux villes non réconciliées, sicomme à la ville de Gandt, Nienove, Audenarde, Tenremonde et aultres lieux et chasteaus d'alentour, et que les supplians auroient aspéré que cela se debvroit continuer. Si est ce que, pour la publication du placcart contenant qu'il ne seroit loisible à personne de transporter leurs grains et vivres esdictz lieux non réconciliez, sur paine de confiscation et forfaicture, le tout est défendu. Or, comme villaiges proches aux villes non réconciliées contribuent à l'entretènement des garnisons dudict Alost et que ne leur est loisible, pour leurs distances, de pouvoir mener leurs grains et vivres en la ville d'Alost, pour estre empesché des ennemis, supplient à v^re^ Ex^ce^ que le très noble plaisir d'icelle soit que sera loisible ausdictz villaiges proches ausdictes villes non réconciliées de pouvoir mener leurs grains, bledtz et vivres esdictes villes non réconciliées, en payant les droictz de licences, à l'entretènement desdictes garnisons, jusques ad ce que aultrement par v^re^ Ex^ce^ sera pourveu, non obstant la publication dudict placcart et sans préjudice ou innovation d'icellui, le tout par manière de provision et jusques à rappel, par où la ville sera pourveue des minutez de vivres qui, par praticques, se transportent en icelle, et que pardessus il serat ordonné ausdictz paysans de mener une bonne quantité de leurs grains en a ville d'Alost, pour faire ung amas si faire se peult. Si ferez bien. Soubz ostoit escript: Son Ex^ce^, prenant regard aux raisons icy mentionnées et pour plusieurs aultres à ce le mouvant, a accordé et accorde, par provision et tant que aultrement sera ordonné, que les villaiges ayans saulve garde de son Ex^ce^, eslongnez d'Alost, voisins des villes de Gandt, Audenaarde, Tenremonde et Nienove et d'aultres villes non réconciliées, puissent mener leur bledtz et vivres esdictes villes, en payant les droictz de licence et laissant une bonne partye audict Alost en amas, moyennant qu'ilz ne fachent chose préjudiciable au service de sa M^te^, à paine d'estre puniz et privé de la grace et saulvegarde, ordonnans à tous chefz, coronnelz et capitaines, tant de cheval que de piedt, de laisser jouyr tous lesdis villaiges librement et franchement de cest accord, sans les molester en corps ou en

biens. Faict à Mons le VIIe de janvier 1581. Soubsigné : Alexandre. Et plus bas estoit escript : par ordonnence de son Ex^ce, et soubsigné : Vasseur.

Collation faicte à son original et accorde, par moy.

(get.) Praetere.

(S.A.P., nr. 1801, waargemerkt afschrift)

40. **Verzoekschrift van de magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — z.d. en z. aanbeveling (circa februari of maart 1581).** — *Daar de toegang tot de bossen door de burcht Moorsel verhinderd wordt, breekt het Aalsterse garnizoen, dat over geen brandhout meer beschikt, de lege huizen af. De herovering van Moorsel is onontbeerlijk. Bij gebrek aan soldij en voeder, dreigt de ruiterij de stad te verlaten. Haver en buskruit ontbreken.*

Remonstrent en toute révérence les bourchm^re et eschevins de la ville d'Alost, comme les supplians ont, par pluisieurs remonstrances, supplié à v^re Excellence que son très noble plaisir et faveur fusse d'oster aux remonstrans le chasteau et fort de Moorsele, distant ung demy lieu de la ville d'Alost, tant dommageable, qu'ilz ne peuvent recouvrer aulcuns bois pour leurs corps de gardes, par où advient que les maisons des paouvres bourgeois se viennent à démolir. V^re Excellence ad ceste fin avoit escript au baron de Montigny qu'il se voulsisse ad ce employer, veu meismement que, avecq les pièches d'artillerie qu'on pourroit tirer d'Alost et avecq trois compaignies de cavaillerie, y joincte celle d'Alost et quelque infanterie, on pourroit aisément reprendre ledict chasteau; mais, pour les survenues dernièrement passées, cela n'a sçeu estre accompli. Et comme, pour le présent, l'ennemi est parti et que, ceste quaresme, les supplians ne pourront recouvrer quelques vivres, le très noble plaisir de v^re Excellence sera,aprez tant de travaulx, de leur du moings oster ledict chasteau de Moorsele, aultant dommageable que une ville de Nienove. Si ferez, signamment de vouloir commander audict baron de Montigny de vouloir faire devant le partement du camp.

Veullant bien donner à cognoistre et advertir v^re Ex^ce que les supplians, avecq leurs bourgeois, ne peuvent plus supporter les foulles des soldatz, par faulte de payement et veu qu'on les faict désespérer, par le long séjour d'icelluy, occasion qu'ilz sont constrainctz de nourrir les garnisons, estant tant infanterie que cavaillerie.

Laquelle cavaillerie, par faulte de fouraige, et considéré qu'on n'en peult plus recouvrer sur le pays, pour estre gasté et ruiné, faict ses comptes de se partir de la ville; et en quelz inconvéniens la ville polra tumber par le partement d'icelle, v^re Ex^ce peult mieulx considérer que les supplians, et que, partant, il est nécessaire que v^re Excellence pourvoye et remédie que la ville peult estre pourveue de trois cens soixante muidz d'avaine, pour les raisons contenues en la dernière requeste à v^re Ex^ce exhibée.

Qu'il plaise à v^re Excellence de pourveoir icelle ville de douze mille L. de pouldre de canon et de huict mille livres de la fine, pour en user la nécessité eschéant.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

41. **Verzoekschrift van de magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — z.d., met aanbeveling van 4 maart 1581.** — *De soldaten hebben het huis der Grauwe Zusters overvallen en geplunderd en hebben zich overgegeven aan allerlei baldadigheden. Verscheiden kompagnieën zouden moeten afgewisseld worden en een aantal vee dat in de stad, ten koste van de poorterij door de soldaten wordt onderhouden, zou moeten verwijderd worden.*

Remonstrent en toute révérence les bourchm^re^ et eschevins de la ville d'Alost, pour et à la conservation des paouvres bourgeois, pis traictez que Turcqs de la garnison que est en Alost, ne laissant, enplein jour, entrer es maisons publicques, sçavoir, es grises sœurs et, à la veue de chacun, ravir hors leurs celliés ce qu'ilz peuvent trouver, rompre la porte de l'hospital et prendre les vaches à laict destinez pour les malades, entrant à force en la maison de l'officier criminel, pour luy coupper la gorge, sans aulcun chastoy, non obstant que le gouverneur en est adverti, pillans, tant de dehors que dedans, les meubles des paouvres bourgeois et, si le lieutenant de monsieur de Rassinghien les veult reprendre amiablement, se treuve en hazard de sa vie, de sorte que les foulles sont si grandes et continuelles qu'il est impossible de les donner à cognoistre à v^re^ Ex^ce^, estant impossible de pouvoir maintenir les ordonnances politicques, par l'empeschement qu'ilz ont desdis garnisons, ayans tué puis naguères quelques bourgeois, sans aulcune occasion, le tout escoulant sans chastoy, de manière qu'il est plus que temps que v^re^ Ex^ce^ y pourvoye par payement pour lesdis garnisons, faisans les bourgeois leurs aprestes pour abandonner la ville, priant à v^re^ Ex^ce^ de faire promptement sortir la compaignie du capitaine de La Motte, ne cherchans que occasions pour piller et saccager la ville.

Qu'il plaira à v^re^ Excellence de changer de garnison, comme ayant esté en la ville d'Alost environ unze mois, sçavoir la compaignie du capitaine Perroy et celle du capitaine de La Motte, avecq la compaignie du capitaine Dessonneville.

Que v^re^ excellence veulle commander à monsieur de Mouscron, gouverneur d'icelle, que incontinent et sans dilay il aye à faire visitation des vaches, veaux, porcheaulx, jumens, poullains et des chevaulx de l'infanterie qu'icelle encoires tient, cultre le taux ordinaire, ensuyvant les ordonnances de v^re^ Ex^ce^, mais non obéyes ny mises en exécution, de n'avoir aussy renvoyé leurs garchons, que chacun soldat tient, aux grands despens tant des bourgeois que paysans et deminution des fouraiges destinez pour la cavaillerie albanèze.

Que v^re^ Excellence veulle faire oster aux supplians, avecq le payement qui se faict au camp, le fort de Moorsele et Liedekercke, Ternat, Escornaix et Gavre, suyvant les promesses de v^re^ Excellence.

Son Exce ha déjà faict escripre au gouverneur de ladicte ville et à Mre François Koninckdoncq pour prendre information sur ces doléances, en attendant la venue de mons^r^ de Montigny illec, qui en doibt faire le chastoy que se trouvera convenir selon ladicte information, et donnera au surplus l'ordre convenable, selon que par Sadicte Ex^ce^ luy ha esté ordonné. Faict à Mons, ce IIIIe de Mars 1581.

(get.) Garnier.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

42. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 1 april 1581.** — *De stad en haar omstreken zijn uitgeput en te gronde gericht. De schaarse inkomsten der verbeurdverklaringen die bestemd waren tot terugbetaling der leningen door de poorters toegestaan, werden door raadsheer Boisot aangeslagen, wat de ellende der poorterij nog verergert.*

Monseigneur, N'avons volu laisser escouler l'occasion d'escripre ceste à v^re^ Ex^ce^ et de la remerchier très humblement de la faveur qui à icelle a pleu de nous avoir osté la compaignie du capiteyne de La Motte, auquel effect, entre aultres députations, avions, passé loing temps, envoyé vers v^re^ Ex^ce^ noz députez pour, d'un chemin, nous faire le chasteau de Moorsele, Escornaix, Gavre, Ternat, Liedekercke et la ville de Ninove, lieus et places si dommageables que, encoires pour le présent, nous sumes constrainctz, en grand hazart et dangier, emploier tant la cavaillerie albanèze que infanterie pour furnir les corps de gardes de bois et fouraiges à l'entretènement d'icelle et au soulagement, pour éviter la totale destruction des maisons de noz bour-

geois, combien que, deux lieux alentour de ceste ville, les censes, moulins et maisons sont démolies, tant par n^re^ garnison et des pouvres gens que arses des ennemis, esquelz termes de misères et calamités ne pouvons continuer sans attendre de brief une générale misérable démolition des maisons dedans ceste ville, n'est que v^re^ Ex^ce^, suyvant tant de remonstrances, nous faict oster les susdictz chasteaux, ne pouvont le pouvre censier semer ny planter, occasion que nous deviendrons à telle extrémité et famine que craindons de tomber en désastre irrémédiable, aussy que, par telz moyens, la cavaillerie sera constraincte de partir et abandonner ceste ville, n'ayant avecq le pays aulcun moien de pouvoir recouvrer, comme estans tellement espuisez par le dernier prest, que ce peuple a faict par induction du conseillier Boisot, au payement de deux mois de gaiges pour les garnisons, qu'il n'sçait gaigner son pain à ses femmes et enfans, estans, comme v^re^ Ex^ce^ sçait, environnez de tous costez et assiégez, sans gaing et trafficque et continuez en telle angoisse l'espace prez de deux ans, sans avoir sçeu recouvrer aulcun soulagement; et en lieu qu'on debvroiet soulager ce misérable peuple et la pouvre ville, il a pleu audict conseillier Boisot demander du recepveur Pratere certaine bonne somme d'argent procédant des contributions, desquelles v^re^ Ex^ce^ avoit ordonné et accordé qu'on debvroit secourir les bourgeois, pour leurs services, occasion que la ville at esté constraincte de furnir, préalablement à la dernière monstre, d'ung mois de gaiges, faict par le commissaire Marcq d'Ocochi, six centz florins, pour suppler ce que on debvoit du reste aux monstres du second payement au capiteyne de La Motte, devant que ledict capiteyne estoit délibéré de partir, choses non seulement contre Dieu et raison, mais qu'elles ne tendent à aultre fin que totalement escorcher les pouvres bourgeois et la ville et que, partant, plaira à v^re^ Ex^ce^ que les bourgeois peuvent estre remboursez de leurs prestz et la ville desdictz six cens florins et qu'il soit ordonné au trésorier général des guerres de rembourser lesdictz bourgeois et ladicte ville des susdictes sommes et prestz, et quant et quant nous oster les chasteaux et ville susdictz et que ad cest effect, il plaise à v^re^ Excellence de résouldre une fois pour tout. A tant, ... D'Alost, ce premier jour d'apvril 1581.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

43. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 2 april 1581.** — *Uitgezogen door een garnizoen dat sedert zes maanden niet meer betaald werd, is de stad ten prooi aan hongersnood. De molens rondom de stad werden door het garnizoen Moorsel afgebrand dat overigens allerlei baldadigheden uitvoert. De hulp die de Prins aan de stad heeft beloofd, wordt dringend vereist.*

... ... V^re^ Excellence se peult fier à n^re^ fidélité et des bourgeois, pour maintenir la ville au service de Dieu et de sa m^te^. Et pour ce faire, il est nécessaire que v^re^ Ex^ce^ pourvoye à l'infanterie encoires quelques mois de gaiges, car, non obstant le payement d'ung mois, forcent noz bourgeois de les faire continuer à leur donner les despens, ce que leur serat impossible, pour estre exténuez par la faulte de payement, passé six mois ou plus, oultre ce que les vivres s'enchérissent, en ceste ville, de jour à aultre, si fort que ne sçavons recouvrer ny chair, fromaige, beure et aultres vivres, à cause que la pays d'Alost est du tout ruiné, vague et désert et que ce tannière ou caverne de Moorsele nous est une si grande et si poingnante espine en noz pieds que, si V^re^ Ex^ce^ ne nous l'oste de brief, craindons de périr et languir de famine, de tant plus que l'ennemi audict Moorsele nous a bruslé tous les moulins tant à eauwe que à vent, pour nous affamer et réduire à toutes extrémitez, pour à quoy remédier, v^re^ Ex^ce^ nous envoyera deux demy canons, pour nous oster tous ces cavernes qui nous pressent de trop prez, remectant au surplus en mémoire à v^re^ Ex^ce^ qu'elle at escript au gouverneur de ceste ville que son intention n'est de mectre quelques boutefeus ou vrybuuters à ranchon et ainsy les laisser aller librement en leurs cavernes, faisans plus de maulx aux pacuvres gens que au paravant, ayans lesdictz de Moorsele couppez à deux jeusnes enffans la gorge, pour n'avoir volu mectre le feu à noz moulins. Et

comme avons à présent, dudict Moorsele, quelques prisonniers, supplions que v^re^ Ex^ce^ nous et audict gouverneur veulle envoyer son intention, n'estant d'intention ledict gouverneur de les traicter aultrement que comme soldatz, soubz umbre qu'ilz disent avoir obtenu les patentes et se maintenir, de par seulx de Gand, soubz enseigne. A tant, ... D'Alost, ce second jour d'apvril 1581.

(S.A.P., nr. 1801, orig., uittreksel)

44. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 24 april 1581.** — *De gewelddaden, de hoon en de diefstallen der soldaten worden steeds talrijker en blijven ongestraft. Veel inwoners dreigen de stad te verlaten. De soldaten van Moorsel hebben Haaltert en Kerksken geplunderd en de goeverneur weigert twee hunner, die gevangen genomen werden, als brandstichters terecht te stellen. De luitenant der Albanese kompagnie eist van de bevolking veel meer dan wat de krijgsordonnantiën toelaten en kapitein Masuca beschermt een gewezen Oranjegezinde ambtenaar, Bombeck geheten.*

Monseigneur, Par noz dernières, avons adverti v^re^ Ex^ce^ que, pour le maintiennement de ceste ville, il estoit plus que temps et nécessaire que v^re^ Ex^ce^ envoyasse le payement pour noz garnisons, veullant adjouster ad ce que dessus que lesdis garnisons, bon gré maugré, constraindent d'avoir continué leur entretiènement à charge de noz bourgeois, y adcheminant non seulement par menaces, mais par force, ayant, ces jours passé, une bonne partie de la compaignie du capitaine Perroy entré es maisons de quelques bourgeois et prins, tant pain, cervoise, que aultres chosse, aprèz avoir faict oultrage aux bourgeois, qui na sont bastans de leur donner les despens, sans que toutefois y aye asté faicte justice ou quelque chastoy; et encoires qu'on les remonstre, riens s'ensuyve, et semble qu'on veult icy totalement accabler noz bourgeois et donner tout advantaige aux gens de guerre, qui sont d'eux meismes assez par usance desbordez à charge des bourgeois. Et que si v^re^ Ex^ce^ n'envoye le payement avecq ung commandement absolut de chastier les énormités, v^re^ Ex^ce^ se peult tenir pour asseurée que tous les gentishommes et la plus grande partie des bourgeois abandonneront ladicte ville, pour se trouver tousjours travaillé et tyrannisé, sans discipline, sans chastoy quelconque, chose qui dégouste tout le monde, considéré meismement les longues misères où que nous nous trouvons, pour n'avoir ouverture, que serat occasion que la ville poura tomber es mains des ennemis, se consumant icelle à petit feu et se deminuant de ses vivres, comme le froment, bled et aultres nécessitez, ne se contentans les soldatz de ceste garnison de tirer le service de sept patars par sepmaine de leurs hostes, que oultre ce ilz extorquent aultres deux ou trois services, se logeans aussy aulcuns comme bon leur semble, sans y povoir mectre le remède, non obstant la communication sur ce tenue à Monsieur n^re^ gouverneur. Ne pouvons obmectre ce caverne et tannière de Morsele, où qu'il y a logez sinon que de vrybuters, dont encoires le gouverneur en at prins quatre ou cincq, sans en vouloir faire la justice, soubz umbre qu'ilz auroient patente de ceulx de Gand, là où que, toutefois, ilz ne servent que pour boutefeus, comme ilz ont faict dernièrement au villaige de Haeltert et Kercxhem, l'ayant brantschatté jusques à XXXVI L. de gros, sur paine d'estre mis à feu et le tout saccagé, de sorte que ledict villaige at esté constrainct d'y pourveoir par douce manière, ne sçachans ce que leur adviendra de telz boutefeus, y joinct qu'il n'y a personne de noz garnisons qui est prisonnier audict Moorsele, ne pouvans les paouvres villaigois semer leurs terres, laisser sortir leurs bestiaulx, qu'ilz ne sont incontinent prins et raviz, tant par la cavaillerie que d'infanterie, et ores qu'on le remonstre aux capitaines, respondent qu'ilz ont charge de prendre tout ce qu'ilz peuvent trouver, tant de dehors que dedans l'eschevinnaige de ceste ville, de sorte qu'il est nécessaire que v^re^ Ex^ce^ y pourvoye, et meismement à la cavaillerie, qu'elle n'aye ainsy

à travailler le paouvre paysant, pour oster tant fouraiges, froment que bled et meubles indifféramment, tout ce qu'ilz treuvent, oultre leur nécessité, du lieu où qu'ilz aillent quérir, sans travailler aultres, veullant bon gré maugré le lieutenant d'icelle compaignie avoir de noz bourgeois, pour ladicte compaignie, beure, huile, chandelles, vinaigre, sel et aultres choses pour leur entretiennement, non challant l'appostille de v^re^ Ex^ce^ par laquelle la volunté d'icelle est, pour l'advantaige des fouraiges, de point travailler les bourgeois en chose quelquonque, suppliant qu'il plaise à v^re^ Ex^ec^ de nous vouloir escripre son bon vouloir et advis touchant lesdis vrybuyters de Moorsele et aultres poinctz dessus nommez, et signamment au capitaine George de casser l'ung de ses vivandiers, tenant six chevaulx, se faisant traicter de son hoste si oultrecuidamment, que ne sçavans mectre le remède, nonobstant les remonstrances qu'on a faict audict capitaine, et d'ung meisme chemin toute la superfluité des garchons que la compaignie prend de Ninove et d'aultre part, tenant la part d'ennemis, et conséquamment lettrez de commandement à Monsieur de Mouscron et audit capitaine George, de faire justice è ung nommé Bombeke, estant constitué bailly du pays de Gavere de par ceulx de Gand, prisonnier soubz la cavaillerie, ayant faict pendre seulx qui ont faict illecq baptiser leurs enfans en l'église catholicque romaine et faict pluissieurs énormités, extorsions, concussions et brantschatz; et advenant sa relaxation de prison, fera encoires davantaige et plus que au parvant; et attendans à bonne dévotion la responce et expédition sur ceste, ne ferons plus longue la présente, pour ne travailler v^re^ Ex^ec^ avecq prolixité plus qu'il ne convient, veullans toutefois remectre en mémoire à v^re^ Ex^ce^ deux poinctz les plus nécessaires pour conserver ceste ville : le payement aux garnisons promis et ouverture par les reprinses de Ninove et d'aultres chasteaulx, asseurant v^re^ Ex^ce^ que ceste ville ne peult durer en tel et si misérable estat sans les reprinses susdictes. A tant, ... D'Alost, ce XXIIIIe d'apvril 1581.

(S.A.P., nr 1801, orig.)

45. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 1 mei 1581.** — *Een poortersvrouw en haar man werden door een soldaat van kapitein Perroy mishandeld. De man verkeert in levensgevaar. Veel andere door de soldaten gepleegde misdaden blijven ongestraft. De verbitterde en ontmoedigde poorterij dreigt de stad te verlaten.*

Monseigneur, Les énormités qui se commectent journellement, à n^re^ veue et publicquement, nous constraindent d'en advertir son Excellence que tout se passe icy sans aulcun chastoy, meismement comme, passé environ sept ou six jours, l'ung des soldatz du capitaine Perroy s'est advanché, sans ad ce avoir aulcune occasion, de batre et oultrager la femme d'un de noz confrères en loy et, aprez qu'il at eu de son hoste tout ce qu'il avoit demandé, a donné ung tel coup d'estocquade audict eschevin qu'il en est au lict mortel, sans grand espoir de guarison, mais craindons qu'il sera trespassé avant que ces présentes seront adressées à v^re^ Excellence, une personne la plus catholicque que la terre peult porter, ayant esté centenier, l'année passée, d'une compaignie de noz bourgeois et faict tous les debvoirs que ung bon catholicq et subject à sa M^te^ polroit faire, au maintènement de ceste ville, de l'honneur de Dieu, de l'église et des paouvres d'icelle, envoyans aussy les informations à v^re^ Ex^ce^, sur ce tenues, affin que justice en soit faicte, nommément le tel excès commis à ung homme de loy en sa propre maison il y a six à sept jours, que ledict soldat est prins sur le faict, sans avoir encoires la justice, attendant le gouverneur ou la mort ou la reconvalenscence, chose que desgoustent tout le monde et signamment que, en une ville frontière, il n'y a ny justice ny discipline militaire, requerrans que v^re^ Ex^ce^ y pourvoye promptement par quelques remèdes que ce soit, aultrement que protestons, devant Dieu et devant le monde, que ne laissons passer foule quelconcque sans demander justice. Si on veut continuer d'ainsy nous traicter, que v^re^ Ex^ce^ nous donne n^re^ congé pour sortir de ceste ville, plustost que de demeurer en telz misé-

rables termes, tousjours sans justice. Il y a ung an et plus que les compaignies séjournent en ceste ville, ayans, non obstant leur payement, commis et perpétrez des actes si remarcquables pour en avoir la justice, que nous avons vergoingne de veoir la nonchaillance et connivence que se commect en ceste ville. S'il n'y a point d'espoir d'amendement et d'avoir ouverture, que du moings nous puissions l'abandonner aux pilleurs et meurtriers, ayans assez et plus que assez souffert et expérimenté les tyrannies, foulles et insolences avecq les meurtres passées, adjoustant à cestes que v^re^ Ex^ce^ veulle accélérer le payement pour les garnisons, estant impossible de pouvoir maintenir ceste ville, mais sera le loing séjour d'icelluy occasion de la perdition d'icelle, avecq les reprinses de Moorsele et aultres cavernes qui nous environnent, et tant nous est nuysable ledict Moorsele, que ne pouvons pourmener ny sortié icelle par quelque porte que ce soit sans estre veuz, espians parainsy aisément tout ce que se passe et sorte d'icy, envoyant à cest effect deux demy canons pour le reprendre, avecq les aultres conjoinctement et au meisme fin, nous faisant ouverture vers les provinces réconciliées. L'ennemi amasse grand nombre de paysans pour s'en servir des pionniers, ne sçachans touteffois à quelle intention, supplians que v^re^ Ex^ce^ veulle donner en brief la médecine telle que conviendra pour guarir des si ordes et sales playes, ne servans que pour infecter le corps de ceste ville. A tant, ... D'Alost, ce premier jour de may 1581.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

46. **De heer van Moeskroen aan de Prins van Parma — Aalst, 8 mei 1581.** — *Verhaal van de inneming van Lede. Slachting van het garnizoen en van een deel der bevolking. Inlichtingen over de verplaatsingen der vijandelijke troepen.*

Monseigneur,

Le disastre que je craindoiz estre imminent à ceulx de Lede et adverticoiz hier à V^re^ Ex^ce^, est advenu ce matin à l'albe du jour, bien à mon gran regret, n'ayant pouvoir d'y obvoier par n^re^ cavaillerie et soldats de la garnison, pour avoir estez les forces de l'ennemy trop grandes. Elles estiont au moins de quynze compaignies de gens de piedt, de trois cornettes de cavaillerie et de trois demy canons, menéez de mons^r^ de Waroux, ausquelles ayant faicte longe résistence les soldats et pouvres villageois, à la fin l'ennemy les at emporté, se jettant dans l'église par les fenestres, desquelles avoint rompu les ferz par instrumentz appostez, là où que at esté massacré la plus grand part; les aultres sont estés suffocés et brulés dans le feur, par lequel ont déjetté l'église; et après se sont présentés devant le chasteau avecq lez trois demi canons, lequel ont rendu ceulx qu'estiont dedans, à la vie saulve. Je ne serois assés donner à cognoistre à v^re^ Ex^ce^ combien que, par le sacq de ce village, la ville est décoragé, à raison des vivres que de là veniont et du bestial qu'y estoit abondant, lequel ont tout emmené quant et eulx, avecq les vilageois prisonniers qu'estiont demourez en vie, de sorte qu'il ne reste riens icy alentour que quelque peu de bestial au chasteau de Nieuwercke, lequel est à craindre que semblablement emporteront s'yl approchent avecq lesdictes pièces d'artillerie. De ma part, j'espère de soustenir toutz leurs efforts quy pouldriont faire pour emporter ceste ville. Il ne reste que, pour animer les bons bourgeois et soldats, v^re^ ex^ce^ envoye le perpayement des trois mois de gages à la dernière monstre promys et qu'icelle pourvoie en temps la ville de munitions, tant de bouche que de guerre, du quartier d'Haynault, n'estant aulcunement possible de recouvrir d'ores en avant chose quelsunque icy à l'entour pour notre noriture et sustention. A tant,

Monseigneur, ... D'Alost, ce VIIIe de mai 1581.

(Briefje bij bovenstaande brief gevoegd) Post datam.

Monseigneur,

Je suis adverty que l'ennemy, après la retraicte de Lede, s'arreste à Ghentbrugghe et que illecq prétendt d'amasser ses forces, pour en après faire quelque preuve sur ceste ville. Et combien que je ne craindte leurs efforts

et que je les espère bien soustenir, touttefois v^re^ Ex^ce^ ne feroit que bien (soubz correctien) d'envoyer quelque cincq ou syx compaignies de cavaillerie, tant arquebousiers que lanciers, vers ce quertier, pour rompre l'ennemy, s'yl seroit possible à l'improviste, ou du moins pour attenter d'emporter le chasteau de Morselle, tant muysable à ceste ville, avecq la baterie de quelque pièces d'artillerie de ceste ville et bonne quantité d'infanterie, tant bourgeoise que soldadescque, à fin que puissions avoir n^re^ revenize et que pouldrions recevoir d'ung aultre quartier la noriture et sustentation que nous at esté levé par le saccagement de Lede.

(S.A.P., nr. 1749[2], orig.)

47. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 12 mei 1581.** — *Klachten over kapitein Herissem, bevelhebber te Lessen, wiens soldaten de boeren uit het land van Aalst aanhouden en losgeld voor hen eisen.*

Monseigneur, Comme les paysans du pays et conté d'Alost avoient conceuz ferme espoir qu'ilz eussent librement et franchement joy du fruict de la réconciliation qu'il a pleu à v^oe^ Excellence de leur avoir accordé, sans estre mis à ranchon non plus y moings comme s'ilz fussent ennemis de Dieu et de sa m^te^, il a touteffois pleu à la compaignie du capitaine Herisem, tenant garnison en la ville de Lessines, de prendre prisonniers Anthuenis de Backere, de Sinte Lievens Essche et Christoffel Oleman, de Sint Tentelins, gisans audict pays d'Alost, entre Grandmont et ceste ville, les ayans mis à grande ranchon, sans es vouloir relaxer ny meisme que ad cest effect ledict capitaine ad ce se veulle employer ou donner ayde et faveur, meismement qu'il prétend d'eulx prendre la justice, menachant les paouvres paysans pour plus aisément d'eulx extorquer leur ranchon, le tout soubz umbre que lesdictz villaiges ou les paysans contribuent à Nienove ou ou d'avoir obtenu des garnisons d'illecq souvegarde, ce que par ladicte compaignie ny par ledict capitaine doibt estre interprété contre tout droict et équité, d'aultant que, encoires qu'il fusse ainsy, cela se faict affin que les paouvres villageois pourroient demeurer en leurs maisons, labourer, cultiver et semer leurs terres, estans constrainctz de contribuer non seulement audict Nienove, mais en ceste ville. Aultrement ilz se trouvent pillez et spoliez, jectez en prison et mis à grandes ranchons, suppliant partant qu'il plaise à v^re^ Excellence de vouloir commander audict capitaine et compaignie qu'ilz ayent incontinent à relaxer lesdictz paysans franchement, sans aucun ranchon, pour ne donner occasion à l'ennemi, pendant leur séjour audict Lessines, de piller leurs maisons et ravir leur bestial, ce que redonderoit à leur totale ruine, sans pouvoir joyr du fruict de la réconciliation, espérant que v^re^ Ex^ce^ y donnera tel ordre qu'il conviendra. D'aultre part v^re^ Ex^ce^ sera advertie que l'ennemi parascève ses préparatifz pour venir assaillir ceste ville et de l'emporter s'il est possible, et que, pour maintenir icelle et les soldatz en discipline, il est nécessaire que v^re^ Ex^ce^ envoye le payement promis aux soldatz. V^re^ Ex^ce^ sçait la dévotion que nous avons pour demeurer en l'obéissance de sa m^te^. A tant, ... D'Alost, ce XIIe de may 1581.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

48. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 24 mei 1581.** — *Hij verzoekt de Prins dringend hun lijden te verzachten door de herovering van het slot Moorsel en andere naburige vestingen. Bij gebrek aan voedsel en hout is de toestand ondraaglijk geworden en de poorters maken zich bereid de stad te verlaten.*

Monseigneur, V^re^ Excellence est mémorative du long séjour de noz députez lez icelle, pour obtenir la reprinse des villes de Nienove, Moorsele, Liede kercke et aultres forts et chasteaulx nous environnans et assiégeans. V^re^ Excellence sçait aussy les lamentations, doléances et requestes par nosdictz députez représentées, tendans ad ce meisme fin, et n'ont sçeu obtenir aultre

chose que la promesse que V^re^ Ex^ce^ nous a faict d'envoyer les deux demy canons pour reprendre le chasteau de Moorsele, lequel nous est de telle importance et aisement à le reprendre, que nous sumes honteux, pour une tannière de larrons, brigans, boutefeus, voleurs et vrybuuters qui y sont logez, tant de fois molester v^re^ Excellence. Les meismes remonstrancess avons faict à Monsieur le baron de Montigny pendant le long séjour du camp à Grandmont, pour seulement d'icelluy obtenir une compaignie de gens de pied, une ou deux cornettes de chevaulx, pour reprendre ledict Morsele, sans aussy l'avoir sçeu obtenir. Il semble tout à propos qu'on nous veult point ayder. La clémence et bénignité de v^re^ Excellence est grande pour les ennemis que se rengent à la raison, mais sans comparaison elle s'excède soy meismes pour assister les bons et loyaulx subjectz et serviteurs de sa M^oe^, combien touteffois que ne l'avons encoires expérimenté en cest endroict; et nous nous réputons pour si loiaulx serviteurs de sadicte M^oe^, que méritons d'espérimenter la bénignité de v^re^ Excellence. Dieu veulle tellement esguillonner et esmouvoir les affections de v^re^ Excellence, que d'icelle pouvons de brief veoir et sentir les fruictz et émolumens qu'en désirons. Ad cest effect se sont addressez les capitaines et officiers de noz bourgeois, par lamentations, envers nous, affin que, pour ceste fois, escripvissions à v^re^ Excellence pour obtenir le soulagement que désirons, par la reprinse dudict chasteau. Il n'y a en ceste ville ny bois ny quelque aultre matière pour brasser, cuire et faire aultres choses nécessaires, meismes que nous sumes rédigez à telle nécessité que l'estrain vault icy trois florins le cent pour brasser, là où que le bois cy devant n'a valu que deux florins le cent, le tout à l'appétit d'ung trou de Moorsele, nous déclairans en oultre (comme la vérité est aussy telle) qui si v^re^ Excellence ne le faict reprendre, que devant l'autume ceste ville s'en va à perdition, dont en avons par tant de lettres adverti v^re^ Excellence, nous tenans pour excusez sy le désordre y eschet, que Dieu ne veulle. Nous croyons fermement qu'il n'y a prince ny seigneur de pardechà qui ne sçait les plainctes et doléances que nous avons faict et desquelz les oreilles cornent et tintent encoires, de sorte qu'il est nécessaire qu'aprez tant de lamentations, v^re^ Excellence se résoulde promptement de nous secourer et de nous oster ledict chasteau de Moorsele, Nienove, Liedekercke et aultres forts. La désolation de noz bourgeois est si grande que aulcuns font leurs préparations pour abandonner ceste ville. Les vivres et grains nous commenchent à faillir, sans pouvoir faire quelque despoulle à l'aougst prochain, par faulte de culture et labouraige, suppliant qu'il plaise à v^re^ Excellence vouloir estre attentif à noz requestes et prières et ne se vouloir estranger de nous et de noz bourgeois, pour demeurer au service de Dieu et de sa m^te^, y joinct que le payement pour payer les garnisons est le second poinct pour maintenir ceste ville et les soldats en discipline militaire. Nous sumes bien et acertes informez qu'il y a telle paouvreté et disette de vivres à Nienove et à Liedekercke, que tous les soldatz abandonnent leurs garnisons. Nous avons faict publier le placcart de sa m^te^ contre les garnisons qui ne font aultre profession que de piller les propres subjectz de sa m^te^ et ravir leurs bestiaulx, les vendant pour bonne prinse, de sorte que le paouvre villageois ne sçait où se tenir, sentant le capitaine George Masouca grandement grevé, comme sy nous l'avions sollicité, comme estant émané contre tous garnisons des villes tenans le parti de sa m^te^, dont prions qu'il plaise à vre Excellence de luy vouloir remonstrer ce qu'est de la vérité, d'aultant que, pour cest effect, icelluy envoye vers v^re^ Excellence. A tant, ... D'Alost, ce XXIIIIe de may 1581.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

49. **Verzoekschrift van de inwoners van Massemen, Westrem, Oordedegem, Ottergem, Smetlede, Merelbeke, Lemberge, Gentbrugge, Melle en Wetteren aan de Prins van Parma — z.d. en z. aanbeveling (einde mei 1581).** — *Klachten over de gewelddaden en berovingen waarvan ze het slachtoffer zijn, spijts de koninklijke plakkaten. Ze vragen een bijzondere vrijgeleide en de bestraffing der overtreders.*

Remonstrent en toute révérence les manans et habitans des villaiges de Masseme et Westrem, Oordeghem, Otterghem et ses dépendances, Smettelede, Meerlebeke, Lamberghe, Ghendtbrugghe et Melle, tous réconciliez à sa M^te^, gisans en son pays et conté d'Alost, joinct les manans du villaige de Wettere, aussy réconcilié, comme les supplians avoient conceuz ferme espoir que, suyvant leurdicte réconciliation, il leur eusse esté permis de pouvoir demeurer en repos et tranquillité en leurs maisons et conséquamment semer et cultiver leurs terres, meismement que, suyvant le placcart dernièrement publié pour retrancher les pilleries, foulles, meurtres et exactions qui se faiscient sur le paouvre paysant par ravisement de leurs bestial, sa M^te^ leur avoit commandé de labourer et semer leurs terres en toute célérité, pour en pouvoir faire la despouille à l'aougst prochainement venant, lesayant ainsy prins en sa sauvegarde, avecq expresse interdiction et commandement à tous gouverneurs, officiers et gens de guerre, tant à pied qu'à cheval, de ne leur donner quelque empeschement et destourbier au labourage de leurs terres; mais non obstant icelle publication, les supplians, craindans que ledict placcart ne sera révéré par lesdictz gens de guerre, d'aultant que, auparavant ladicte publication et non obstant leurdicte réconciliation, les supplians ont esté spoliez de leurs biens et bestial, tant des garnisons de la ville d'Alost que de Lessines, sans avoir peu obtenir quelque restitution, le tout soubz umbre qu'ilz sont constrainctz de contribuer en la ville de Gand et es villes non réconciliées, sans pouvoir, en quelque manière que ce soit, éviter telles et semblables contributions, pour estre proches et joinctz aux murailles dudict Gand, et néantmoings manans et habitans dudict pays d'Alost, et par ainsy nécessitez de prendre leur sustentation d'icelle ville. Et affin que cy aprez ne se commectent semblables pilleriez et ravissemens et qu'ilz peuvent franchement joyr de l'effect et grace dudict placcart, supplient qu'il plaise à v^re^ Ex^ce^ de les prendre en sa défense et sauvegarde et de défendre à tous capitaines, officiers et gens de guerre, tant de pied que de cheval, de quelle qualité ou dignité qu'ilz soient, ayans superintendence sur lesdictz gens de guerre, de ne faire et laisser faire telles énormités et toutes et quantes fois que tels ravissemens se commecteront esdictz villaiges, d'en faire bon droict et justice exemplaire, avecq restitution de telz biens et bestial raviz et de ne laisser vendre en quelque manière que ce soit. Si ferez bien.

(S.A.P., nr 1801, orig.)

50. **De magistraat, de edellieden, notabelen en honderdmannen van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 27 juli 1581.** — *Mislukking der Aalstenaars in hun poging om zich meester te maken van het slot Moorsel. Ontmoediging der bevolking. Stoffelijke hulp vanwege de Prins is onontbeerlijk.*

Monseigneur, Comme monsieur de Moscron, gouverneur de ceste ville, nous avoir promis, Lundy dernier, partant de ceste ville pour Courtray, d'advertir v^re^ Ex^ce^ de l'yssue de son besoingné devant la maison de Moorsele, n'avons aussy volu obmectre d'en faire par à v^re^ Ex^ce^ que, pour le recouvrement dudict chasteau, avons faict tous les debvroirs du monde, avecq pièches d'artillerie que nous avons à main, y ayans frayé grande quantité de pouldre et aultre munition de guerre, avecq perte de gens et de chevaulx du villaige, d'aultant que lad. artillerie n'est bastante pour faire aulcune bresse, comme n'emportant que trois ou quat livres de fer, ce que voyant, l'ennemy s'est tenu caché, à son advantaige, dedans la caverne, chose quy nous a despleu grandement et descouraige totalement noz paouvres bourgeois, lesquelz, par la reprinse d'icelluy, avoient espéré de reprendre haleine, pour leur nourriture et aultres nécessitez qui nous sont apparens de survenir cest hyver prochain, d'aultant que non seulement la ville est despourveue de bois pour servir aux corps de gardes, mais chacun en son particulier, ayans mis toute leur espérance et confort sur lad. reprinse. Et ne reste aultre chose, pour le maintiennement de ceste ville sans la laisser tumber en une extrème désolation, que de brief faire reprendre led. chasteau de Moorsele. V^re^ Excellence peult mieulx considérer ce lieu, de grande importance et ville frontière, la-

quelle (à correction et en révérence) ne doibt, pour ce présent temps, estre dépourveue de quelques pièches de baterie, lesquelles ne serviront seullement pour aisément reprendre ledict Moorsele, mais aussy pour réprimer l'audace des ennemis qui se pourroient aisément tascher à prendre les maisons du Sieur Jehan du Bosch, distant ung traict d'arcq de ceste ville, et la maison de Nieukercke, esloingné seulement ung quart de lieu, tenues par les garnisons de ceste dicte ville, sans lesquelles pièches, lesdis maisons, tumbées es mains des ennemis, ne seroit aulcunement possible de les pouvoir recouvrer. V^re^ Ex^ce^ nous avoir promis, avecq la première commodité, que lesdis pièches se pourroient transporter, de ne nous laisser en perpléxité, ayans néantmoings ferme espoir que, pour la fidélité n^re^, v^re^ Excellence nous envoyera icelles pièches; montez et équippez, avecq la munition y servante, veu que la n^re^ est grandement deminué devant led. chasteau de Moorsele. A tant, ... D'Alost, ce XXVIIIe de Juillet 1581.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

51. **Een vriend van de goeverneur en de burgemeester van Aalst, te Gent gevestigd, aan deze laatsten — Gent, 11 augustus 1581.** — *De Oranjegezinden bereiden tegen Aalst een aanval voor waarvan ze hopen, dat hij beslissend zal zijn. Deze aanval schijnt nakend. Een biddag werd te Gent ingericht voor het slagen dezer onderneming.*

Messigneurs, Je ne puis laisser de vous advertir l'entreprinse estant entre les mains contre vous et v^re^ ville. On doibt assaillir v^re^ ville en une nuicte de furie horrible, en vingt ou vingt cincq diverses places en ung mesme instant et moment. Les gens de geurre viendront sy secrètement qu'en v^re^ quartier on en sçauerat paz à parler des soldatz. Les gens de mons^r^ de la Garde, quy présentement sont à Berges sur le Zoom, viendront en diz ou douze bateaulx, jusques devant Anvers, sans que personne desdits bateaulx se monstrerat, afin que le bruict ne courre pas qu'il y at des soldats; et avecq ung aultre ghetijde, viendront à Bastrode, d'où qu'il viendront droict su v^re^ ville, sans arrester. De Bruxelles viendront semblablement quelques compaignies à Liedekercke, lesquelz arriveront audict Liedekercke au soir à noeuf heures, afin que le bruit de leur veue ne vient à noz oreilez. De Ninhove, semblablement quelques compaignies, et de Denremonde, lesquelz toutz marcheront en tel pas qu'ilz arriveront en ung mesme heure davant v^re^ ville, mesmez sur le dernier coup de certaine heure par eulx résolue, viendront approcher également et assailir horriblement. Ilz font bien leur compte de l'emporter; que plus est, ne doubtent, attendu que voz fossez sont seichez. Parquoy vous compète de vaillament esveiller et tenir double garde et la cavaillerie preste. Cecy doibt advenir de nuict à aultre. Je crains que ce serat la nuict prochaine de ce jour vendredy, ou l'ensuyvante. Pour n'estre ainsy surprins, me semble que ferez bien de ne laisser sonner voz heurez ne la trompette de nuict, à fin que l'ennemy ne se puisse sy également assembler et faire l'assault sy proportionalement ou précisément, ce que vous advantagera. D' aultre part, selon mon advys et soubz correction, seroit bon et pertinent de tenir garde ors de la ville, envoyant toutz les soirs cincq ou syx soldatz, lesquelz se pourmaineront à ung quart de lieu près de la ville ou s'embucheront dedans quelque haye ou maison, sur les principaulx passages et, sentant marcher les gens, coureront vers la ville pour donner l'advertence ou, pour mieulx faire, on leur donnerat une cornette à guise de trompette de village, laquelle sonneront, sentantz ou s'apperchevantz de la marche des gens. On at partout tenu un général biddach le marcquedy passé, afin que l'affaire eusse succès. De ceste ville sortent présentement deulx compaignies de cheval vers Denremonde, parquoy le crains de ceste nuict. Ne manifestez à personne du monde que ceste advertence vient de moy, car il me cousteroit la vie. De Gandt, ce XIe d'Aoust 1581. La suscription estoit : à mons^r^ le gouverneur ou burchm^re^ d'Alost.

Je cèle le nom du bon amy et n'envoye la lettre originale (laquelle m'at

esté rendue ce jourdhuy) craindant disastre en chemin et par ce la perdition dudit amy.

(S.A.P., nr 1749[4], afschrift)

52. **De magistraat, de kapiteins en honderdmannen van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 9 november 1581.** — *Poging tot verrassing der stad verijdeld dank zij de waakzaamheid ener schildwacht. De vijand maakt het land onveilig en eenieder blijft op zijn hoede.*

Monseigneur, Nous n'avons volu laisser d'advertir V^re^ Halteze que l'ennemi, s'estant ce jourdhuy présenté entre les huict et neuf heures du matin devant ceste ville, avecq bon nombre de cavaillerie et d'infanterie, l'ont pensé surprendre par la porte de Basserode, s'ayant une bonne partie de leurs carabins advanché jusques à la poincte du bollewer, mais la trouvans serrée et estans descouverts par la centinelle qui estoit mise sur la demie lune de dedans ladicte ville, aprez avoir déchargé son harcquebouse, abbatu ung cheval des ennemis, ayant à main une pièche d'artillerie et y mis le feu dedans, les a faict retirer, sortans au meisme instant de leurs embuscades en plaine campagne, se retirant une partie vers Denremonde et une partie vers Liedekercke, ayant par despit préallablement bruslé cincq six censes d'alentour ladicte ville, ayans depuis, pour entendre plus amplement le desseing de l'ennemi, envoyé dehors quelques noz espies, desquelz n'avons encoires aulcunes nouvelles, excepté que le capitaine Brave, aprez avoir rencontré, au quartier de Grandmont, cincq ou six cornettes des trouppes des ennemis, se sont quelques ungs d'eulx de ses gens, pour se sauver, retirez dedans adicte ville d'Alost, déclairant pardessus ledict capitaine Brave d'avoir esté rompu par lesdictes troupes, présupposant par là que le camp dudict ennemi marchoit vers le quartier dudict Grandmont. Nous n'obmectons, avecq es capitaines des garnisons etl noz bourgeois, de faire tous debvoirs pour démonstrer l'obéissance que debvons au service de Dieu et de sa M^te^, pour espandre la dernière goute de n^re^ sang pour sa m^te^ et pour v^re^ Alteze, ains craindons que, par faulte de payement, quelque désordre n'advienne, d'aultant meismes que les capitaines ne sçavent contenir leurs soldatz. Il plaira à v^re^ Alteze de leur vouloir incontinent envoyer le payement promis. A tant, ... D'Alost, ce IXe de novembre 1581.

(ontwerp voor het antwoord op het schutblad)

Seront remerchiez ceulx d'Alost de leur bon debvoir et de l'advertissement; et telles practicques de l'ennemi démonstrent qu'il faut estre sur sa garde en tous endroictz et en tout temps. Son Alteze commande de s'informer s'il y a eu intelligence de ceulx de dedens avecq l'ennemi. Leur gouverneur retourne. avecq lequel passeront vivres et quelques charrois. Son Alteze prendera soing de secourir les soldars de quelque payement au plus tost qu'il en viendra, ce qu'il attend chacun jour.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

53. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 14 november 1581.** — *Bijzonderheden over de poging tot overrompeling van 9 november. Nieuwe smeekbeden om te worden verlost van het slot Moorsel.*

Monseigneur, Ayans, par rapport de noz espies, entenduz, depuis noz dernières, quelques particularités de l'entreprinse faillie que l'ennemi avoit projecté d'attenter sur ceste ville le IVe de ce présent mois de novembre, n'avons volu faillir en donner advertence à v^re^ Alteze, qu'ayant faict marcher du quartier de Gand deux cornettes de cavaillerie et trois compaignies d'infanterie par le pays de Waes et de là par la ville de Tenremonde, de nuict, vers le chasteau de Moorsele et itré aultant de cavaillerie et infanterie des villes

de Bruxelles, Malines, Vilvoorde, Nienove, Liedekercke et Denremonde qu'ilz ont peu furnir, ont faict leur assamblée, de nuict, audict chasteau de Moorsele, les chemins couppés de tous costez et lesdictes ville de Nienove et Denremonde tenuz serrées ung jour devant, affin que personne ne nous sçauroit donner advertence, pensans, à l'ouverture de la porte de Basserode, surprendre ceste ville, dont le chef de l'entreprinse estoit ung nommé Nicaise Clerghate, commandeur audict chasteau de Moorsele, accompaigné du lieutenant de la ville de Nienove avecq quinze ou seize aultres soldatz, les ung déguisez en habitz de paysans et les aultres en habits de femmes, faisans semblant d'apporter bois, paille et vivres, pour par telz moyens et avecq bonne quantité de pouldre pour le jeter au feu, forcer et massacrer le corps de garde estant à ladicte porte, s'estant leur cavaillerie et infanterie (dont les piétons avoient à leurs chappeaux ung blancq signal) mise en embusquade prez icelle porte; mais comme ilz l'ont trouvée serrée, leur entreprinse n'at eu aulcun succès, dont nous avons grandement à louer le Seigneur Dieu, ayant néantmoings au meisme instant par despir bruslé pluisieurs cences d'alentour, comme V^re^ Alteze est, par noz dernières, informée. V^re^ dicte Alteze peult bonnement entendre les dangers que ceste ville a passé, par pluisieurs fois, dudict fort de Moorsele, nous estant si proche que la garnison d'illecq a prospect aux portes de ceste ville, voyans a plain entrer et sortir tous entrans et sortans, supplians ainsy que le très humble plaisir de V^re^ Alteze soit nous vouloir oster ledict fort, estans les ennemis de jour à aultre à noz portes, prenans leur retraicte par les bois audict chasteau, tant dommageable et nuisable, affin de pouvoir éviter tous inconvéniens et surprinses, y joinct que, pour contenir ceste garnison en discipline et bon ordre, il est plus que nécessaire que V^re^ dicte Alteze face haster leur payement, d'aultant que, par faulte d'icelluy, les villaiges d'alentour se treuvent de jour à aultre foullez de ceste garnison, caussans une grande cherté de vivres. A tant, ... L'Alost, ce XIIIIe de novembre 1581.

Post datum. — V^re^ Alteze sera servie que nous sumes informé qu'il y a ung vivandier au camp de sa m^te^ devant Tournay, ayant femme et cincq enffans en la ville de Menyn, ravictaillant le camp de sa m^te^ mais avecq cela se trouvant de sepmaine en sepmaine en la ville de Gand prez le prince d'Oranges, luy rapportant tout ce qu'on faict audict camp, luy spécifiant les minutez d'icelluy, en quelle manière que l'artillerie est mise et aultrement.

(S.A.P., nr. 1801, orig.)

54. **Een naamloze Brusselaar aan de Prins van Parma — z.d. (december 1581).** — *Te Brussel wordt een nieuwe aanval op Aalst voorbereid. De Oranjegezinden hopen op zekere punten der vestgrachten gebruik te maken der ondiepe wateren.*

Monseigneur, Estimant que V^re^ Alteze aura reçeu mes lettres du IIIIe de ce mois, que j'ay envoyé par la voye de Namur, n'en feray icy aulcune réplicque; seulement ceste servira pour l'advertir comme, cest après diner, j'ay esté acertené que ceux de Bruxelles ont quelque entreprinse sur Alost et n'attendent à l'exécuter qu'après quelques gens que le prince d'Oraiges leur doibt envoyer; et ayant fait mes debvoirs de m'enquester par quel moyen ilz espéroient d'y parvenir, ay sceu qu'il y ait quelque paysant qui estoit prisonnier audit Alost, lequel s'estant saulvé et eschappé de la prison, est passé par quelque certain endroit où il dit le passaige et entrée estre fort facille, mesmes que l'eau ne vat plus hault que le genoul, ce qu'entendant, Temple et le Magistrat de Bruxelles ont envoyé ledit paysant, avecq six soldatz, le recognoistre, de sorte qu'ilz l'ont trouvé comme il leur avoit asseuré, ce qu'entendu, n'ay voulu faillir en toute diligence en faire part à V^re^ Alteze, tant pour l'acquict de mon debvoir que pour y pourveoir comme elle trouvera convenir. Et afin de tant plus gaigner temps et n'estre prévenu, j'ay, par la voye de Haulx, adressant mes lettres au gouverneur dudit lieu, fait les mesmes advertences au gouverneur dudit Alost.

(S.A.P., nr. 1750[2], uittreksel, afschrift)

Het Doremont te Ninove

Dit goed in de XVI en XVII eeuw aldus door het volk genoemd lag in het centrum van de stad ten zuidwesten van de hal. Ten zuiden en ten westen grensde dit hof aan de Molendender, het was zoals de meeste oude versterkte hoven omgeven door een brede gracht, zo dat men in de XV eeuw terecht kon schrijven dat het hof : « ront ommegaans binnen der rivieren van der denderen » lag (1).

Het was naar alle waarschijnlijkheid een dier hoven, die opklimmen tot vóór de eerste periode van het ontstaan van de stad zelf, verm. tot de X of XI eeuw.

Het lag in de onmiddellijke omgeving van het Oude Hof, dat in de XII en XIII eeuw nog bewoond was door de heer van Ninove. Evenals het Oude Hof was het Doremont een hof en tevens verblijf van een ridder. Het was, zoals wij boven schreven omgeven door een brede gracht en bood de mogelijkheid om in geval van nood verdedigd te worden. Wel waren er in de middeleeuwen nog dergelijke hoven in de Nederwijk, maar het Doremont zal wel het enige van dien aard geweest zijn binnen Ninove zelf.

De naam « Doremont » ontstond vrij laat. Wij waren zo gelukkig oudere benamingen voor dit hof te ontdekken. In de XV eeuw heette het het Dijnshof, aldus naar de familie, die het reeds op het einde van de XIV eeuw bezat, n.l. de familie De Dijn. De parochiekerk van Ninove bezat een rente op het Dijnshof, haar geschonken door Janne de Dijn voor een jaargetijde (2). Janne de Dijn was hoogbaljuw van Ninove in de jaren 1387-89 en zijn broeder Wouter bekleedde hetzelfde ambt van 1389 tot 1392.

Daarna kwam het hof in het bezit van Wenselen van Oisy. In de tweede helft van de XV eeuw was het eigendom van ridder Roeland van Wedergrate, heer van Zandbergen en hoogbaljuw van Ninove in de jaren 1480-85. Toen noemde men het hof nog wel het Dijnshof maar toch werd het ook vermeld als « mijns heeren van Zantbergen hof ». Deze benaming zou in de loop van de XVI eeuw verdrongen worden door de naam van een nieuwe eigenaar, nl. Karel van Poitiers, heer van Vadans en van Dormans. Hij was heer van Outer, dat hij in leen van het Hof van Boelare hield. Karel van Poitiers (3) was eveneens hoogbaljuw van Ninove van 1515 tot 1529. In de wandeling heette men deze te Ninove graag geziene hoogbaljuw : de heer van Dormans. In de volksmond ging deze benaming — evenals vroeger in de XIV en XV eeuw — over op het hof zelf en van Dormans werd het : Dorremont, Durremont, Dooremont, Dormont, Dourmont... De meest ge-

(1) RA.G., Ninove, Abdij S. Cornelis, nr. 131, Rentboek van de Parochiekerk van Ninove.
(2) Id.
(3) In de baljuwsrekening, nr. 14303 — A.RA. — heet hij : Charles de Poitiers, chevalier, baron et seigneur de Dormans, conseiller et chambellan de l'empereur et son chatelain et grand bailli de ninove.

bruikelijke naam is : Doremont, en het bleef die naam dragen tot na de Franse Revolutie.

Na Karel van Poitiers was Ferry de Poitiers, heer van Outer, eigenaar van het Doremont. Tijdens de troebelen werd het geplunderd in 1579 door de soldaten van de Graaf van Egmont (4). Marie van den Bossche, echtgenote van de heer van Outer werd uit het hof verjaagd (5). Het hof bleef in het bezit van de heren van Outer. In 1652 was ridder Charles Musaert heer van Outer.

Het Doremont stond midden op een eiland van 70 roeden groot, langs een poort kwam men over een brug vlak tegenover de hal en langs een andere brug was er een toegang naar de Burchtstraat.

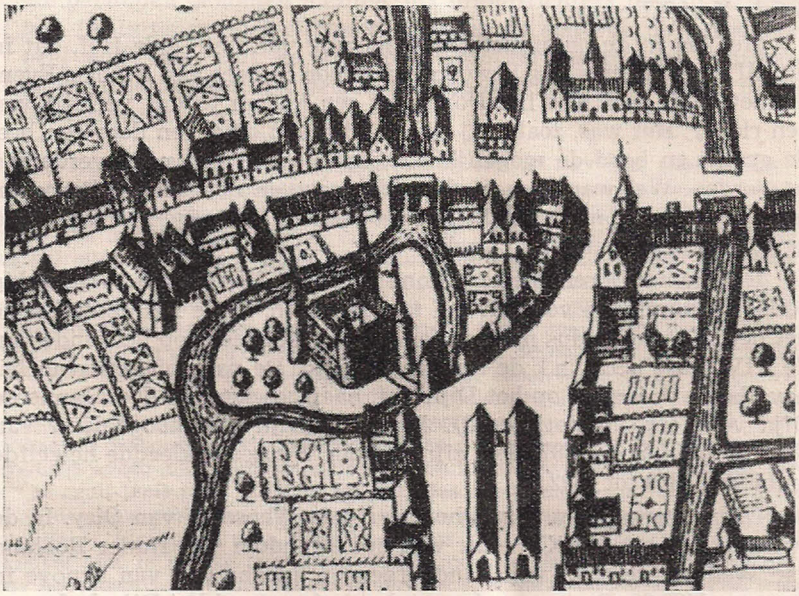

Het Doremont in 1644
(fragm. v. plan van Ninove in A. Sanderus, Flandria Illustrata).

Op het plan van Ninove (6) in de Flandria Illustrata van Sanderus lijkt het wel een middeleeuws slot met vier hoektorens. Het had in de loop der tijden, zoals al de andere ninoofse gebouwen, veel te lijden. Het werd meer dan eens verwoest, herbouwd, hersteld... De heren van Outer verbleven er niet doorlopend. Van een werd er gezegd dat hij er soms verbleef. Soms werd het verpacht aan landbouwers.

In 1733-34 werd het Doremont hersteld. Het had toen nog over-

(4) RA.G., Ninove, nr. 640, a° 1592.
(5) L. v. Aalst, Jg. V, 1953, blz. 222.
(6) z. afbeelding : Het hof met hoektorens, boven de Burchtstr. en de Grote Markt. Op de hoek v. d. Gr. Markt het Stadhuis, onder rechts de Hal op de Varkensmarkt.

blijfselen van de oude versterkingen. In een rekening van omkosten (7) is er nl. sprake van « de wegh voor den tooren » en van « den thoren aan den wal (= gracht).

Enkele jaren na deze herstellingswerken kwam het Doremont in het bezit van Francis van Steenberghe.

In het Land van Aalst (8) verschenen twee bijdragen over de van Steenberghes. De eerste : Meester Gorik van Steenberghe, de Blinde, door Dr. Jos. Denys en een genealogische studie, onder de titel : Oude Geslachten uit het Land van Aalst : van Steenberghe, door R. van Steenberghe de Dourmont.

Over de laatste bewoners van het Doremont, nl. de van Steenberghes voegen wij verder, beknopt, nog enkele biografische nota's uit ninoofse archiefstukken.

Volgens R. van Steenberghe de Dourmont kocht Francis van Steenberghe het Doremont in 1742. R. van Steenberghe de Dourmont meent de bouw van het Doremont te mogen situëren in de jaren 1515-1523. Hiervoor ligt geen enkel bewijs voor. Het Doremont is heel wat ouder. In ninoofse stukken kunnen wij veilig opklimmen tot in de XIV eeuw. Ook over een plundering door de troepen van Turenne, in de bijdrage hierboven vermeld, vonden wij nergens enige bevestiging. Deze vergissingen nemen echter niets weg van de grote waarde van het werk van R. van Steenberghe de Dourmont.

Francis van Steenberghe trouwde in 1738 met Joanna-Catherina Stevens. Uit dit huwelijk sproten vijf kinderen : 1/ Joannes-Baptist van Steenberghe, 2/ Petronilla, 3/ Joanna gehuwd met Anthoon de Luyck, 4/ Catharina, 5/ Constantia (9).

Francis van Steenberghe behoorde tot de vermogende inwoners. Hij was zoals men dit toen nog noemde : « negotiant » of « koopman ». In de inboedel opgemaakt na zijn overlijden op 20 december 1777 staat zijn woning, het Doremont, beschreven als volgt : « een huys ende erve genaemt het hof te Dourmont gestaen ende gelegen binnen dese stadt ontrent de koorenhalle, paelende oest Peeter de Mets, suyt ende west de Meulebeke (lees : Molendender) ende noort de weduwe Peeter van der Talen, vrij, suyver ende onbelast van losselijcke renten ».

Francis van Steenberghe nam geen werkzaam aandeel in het bestuur van de stad. Dit was niet het geval met zijn zoon en opvolger op het Doremont : Jean-Baptist van Steenberghe.

Geboren in 1740 huwde J.B. van Steenberghe in 1767 met Marie-Françoise van Snick. Marie-Françoise was de dochter van Jan van Snick, een zeer vermogend man, die in de jaren 1740 en tot in 1762 menig jaar het ambt van burgemeester van de stad bekleedde. Het huwelijk van J.B. van Steenberghe was van korte duur. Zijn echtgenote overleed in 1769. Zij liet twee kinderen na : 1/ Maria-Coleta,

---

(7) RA.G., Nin.
(8) L. v. Aalst, Jg. V, 1953, blz. 233-254.
(9) RA.G., Ninove, nr. 486, fol. 197 v.

2/ Maria-Theresia (10).

J.B. van Steenberghe werd voor het eerst schepen in 1775 met Jean-François van Asbroeck als burgemeester. J.F. van Asbroeck speelde een voorname rol in het bestuur van de stad. Hij was een partijganger van de hervormingen van Keizer Jozef II. J.F. van Asbroeck was dokter en vatte het plan op de armenzorg volledig te hervormen, een hospitaal, een weeshuis, een tehuis voor ouden van dagen op te richten. Hij ijverde jarenlang voor het bouwen van steenwegen, voor een aanlegplaats voor schepen, voor een Latijnse school, enz...

Aanvankelijk stond J.B. van Steenberghe, als eerste schepen, trouw zijn burgemeester ter zijde, was ook als schepen armmeester, aanvaardde deel uit te maken, samen met de hoogbaljuw en de burgemeester, van een Commissie, die toezicht zou uitoefenen over het armbestuur en het onderwijs.

De plannen van J.F. van Asbroeck wekten heftige tegenstand van al de vijanden van hervormingen, o.m. ook van de Abdij van S. Cornelis.

Reeds in 1786, toen de twisten tussen voor- en tegenstanders van hervormingen meer en meer oplaaiden maakte J.B. van Steenberghe geen deel meer uit van het stadsbestuur. J.B. van Steenberghe, die niet vijandig stond tegenover hervormingen, hield zich nochtans meer en meer afzijdig. Ook na de verdrijving der oostenrijkse troepen en het vervallen verklaren in november 1789 van Keizer Jozef II nam hij geen deel aan het stadsbestuur, ook niet na de terugkeer van de Oostenrijkers aan het bewind en ook niet tijdens de eerste franse bezetting (1792-93). Eerst na de nederlaag der Fransen te Neerwinden wordt J.B. van Steenberghe opnieuw schepen en bleef in functie na de vestiging van het frans gezag met de overwinning te Fleurus (1794).

J.B. van Steenberghe stond vijandig tegenover de franse bezetter, van 1795 was hij geen schepen meer. Hij steunde, trots het gevaar hieraan verbonden, de Abdij van S. Cornelis en hielp ze om archiefstukken en kostbaarheden te verbergen en te onttrekken aan de greep van de bezetter. Nochtans, als zoveel anderen, die zich ten slotte neerlegden bij het voldongen feit en nadat de Fransen een einde stelden aan de vervolgingen, werd hij lid van de municipaliteit van Ninove van in 1808 tot 1815.

In 1858 werd het Doremont verkocht (11). Wanneer het werd afgebroken weten wij niet. Het enige overblijfsel van het Doremont is op de Graanmarkt, nr. 15 (12), een huis met trapgevel, dat in vroegere tijden tevens inrijpoort was van het Doremont.

NINOVE, april 1957. *H. Vangassen.*

---

(10) Id., id., nr. 484, inb. van Jan van Snick. Over het tweede huwelijk z. L. v. Aalst, Jg. V, blz. 253.

(11) z. van St. de Dourm., o.c., blz. 253.

(12) Thans herberg : « Café A. Muylaert ».

Het Toeristisch Pad Valerius de Saedeleer

dat op 2 juni 1957 geopend werd, verbindt Leupegem (bij Oudenaarde) over Etikhove met de Floppe (Vloesberg). Het loopt door een enig mooie, al te weinig bekende streek van Vlaanderen; naast de herinneringen aan de grote Ereburger van Aalst treft men er een landschap aan zo vredig-schoon, zo eindeloos wijds dat het wedijveren kan met de natuurpracht uit vreemde landen. Het pad is duidelijk bewegwijzerd en kan bereden worden door auto's en moto's.

Op het gemeentehuis te Etikhove sprak het schoolhoofd de heer Max De Ronne, die de kunstenaar intiem kende, een rede uit die de Saedeleer op bijzonder degelijke wijze belicht, als kunstenaar en als mens.

Heer Afgevaardigde van de Commissaris-Generaal voor Toerisme,
H.H. Vertegenwoordigers van de Toeristische Instanties,
Mevrouwen, Mijnheren,

In opdracht van de heer burgemeester onzer gemeente en in naam van het bestuur der gewestelijke vereniging voor toerisme « De Vlaamse Ardennen » heb ik de eer de achtbare genodigden van vandaag in ons gemeentehuis te mogen begroeten en verwelkomen.

Etikhove heeft er aan gehouden, na het eerste afgelegde deeltje toeristische weg, hier eens even te verpozen bij enkele herinneringen aan wijlen Valerius de Saedeleer, de geniale kunstenaar die van 1921 tot 1937, door de belangrijkheid van zijn persoon, voor ons landelijk dorpje eens de aanleiding werd van een eerste toeristisch leven. Inderdaad, wie in die jaren Etikhove Dorp aandeed, kreeg geen gewoon alledaags beeld van een eenvoudige buitengemeente; men meende eerder te belanden midden een kunstenaarskolonie die hier jarenlang leefde en waaraan de bewoners van de kom der gemeente zich hoe langer hoe meer gewend hadden gemaakt. Deze enkele tentoongelegde foto's hier hebben dan ook vele onzer mensen aangenaam verrast : de Haesaerts, Van Rijswijck, Milo, Ramah, waren geen onbekenden. Maes, Daye, Tijtgat, Teugels, Cretin, Deutch en Hazeveld waren hier de gewone gasten. De Van de Woestijnen, Streuvels, baron Georges Minne, Leroy, Saverijs, Servaes, Claeys, De Cooman, Malfait, Sluyters, Lotte, De Vlaeminck, Van Beugem, Crick, De Zutter, Boulez, Marlier, de Praetere, Herberigs, Foujita en andere kwamen er op bezoek. En vergeten we zeker niet de hier plaatselijk gevestigde Leo Piron en U zult dan namen gehoord hebben uit alle takken der kunst : schilders, beeldhouwers, toondichters, letterkundigen uit Vlaanderen en Wallonië, uit Nederland, Frankrijk en zelfs Japan. Houdt dit alleen niet reeds een hulde in aan de grote meester, aan de voorname burger die Valerius de Saedeleer was en waarvan ik zal trachten naar best vermogen een schets te geven over zijn leven en zijn werk, waarover reeds heel wat geschreven werd in brochures en persartikelen waarvan er hier ter inzage liggen.

Valerius de Saedeleer werd geboren te Aalst in 1867. Als student voelde hij geen belangstelling voor een opleiding tot bediende, noch

voor de Gentse Nijverheidsschool, maar nam liever een inschrijving aan de academie voor schone kunsten om te leren tekenen en schilderen, waarvoor hij een grenzeloos verlangen koesterde, niettegenstaande hij uit helemaal aan de kunst-vreemde kringen kwam en zijn koppige, doch wel menende vader, zelfs geen enkel van zijn schilderwerken wilde bekijken. Valerius was pas twintig jaar toen hij op eigen krachten was aangewezen. Van Gent trok hij naar Brussel bij Franz Courtens in dezes atelier oefenen. En nu begint voor de jonge schilder met de tent op de rug een onzeker, rusteloos bestaan.

In 1904 belandde hij te Sint Martens-Latem, maar had intussen met Courtens reeds in Holland gewerkt, daarna te Dendermonde, te Hamme en te Bornem. Hij huwde in Aalst, ging schilderen in Wenduine en later in Sint Denijs-Westrem, Afsnee en Lissewege, tot hij in Latem de rust vond die hij tot hiertoe nergens gevonden had. Dicht bij zijn vriend Binus Van den Abeele, tezelfdertijd schilder, letterkundige en gemeentesecretaris te Sint Martens-Latem, betrok hij daar een grote witte hoeve aan de Leie midden stil natuurschoon. Daar nu vond de 37-jarige de Saedeleer beeldhouwer G. Minne en letterkundige Karel Van de Woestijne. Spoedig kreeg hij gezelschap van Gustaaf Van de Woestijne, kunstschilder, met nog andere buitenlanders en zo kwam tot stand wat men de school van Latem is gaan heten die dit dorp hierdoor beroemd heeft gemaakt. Alles had hier een heilzame invloed op de kunstenaar. Alles wordt hem hier een zegen. Vóór Latem was hij nog de onbekende, zelf onvoldaan over zijn eigen werk. Pas nu zal zijn eigenlijke, beroemde loopbaan beginnen. Hij is geschoold en gelouterd, hij zal bekwaam zijn hetgeen hem in het bloed zit nu volgens eigen visie, in berusting uit te werken.

In 1908 trekt hij naar Tiegem, naar het heuvelland waar hij van op de berg een ingewikkelder, golvender landschap te verwerken kreeg. De eerste wereldoorlog brengt hem naar Engeland, waar hij in een tweetal plaatsen van Wales verblijft. Daar leerde het gezin de Saedeleer ook de techniek der moderne tapijtweefkunst dat hem toeliet in 1926 te Etikhove een tapijtatelier op te richten dat uitgroeide tot een belangrijk bedrijf van kunsttapijten. Intussen schildert de Saedeleer voort in Engeland. Na zijn terugkeer in België vestigde hij zich te Etikhove op Tynlon. De gerijpte kunstenaar voelde zich hier eindelijk zo goed, rustig en voldaan, dat hij er bleef tot 1937 en hier uitgroeide, om de woorden van Jan Walraevens te gebruiken, tot « de patriarch der vlaamse kunst ». Dan werd Etikhove een kunstcentrum, een begankenis van bezoekers en vereerders. Doch in 1935 reeds zijn de krachten van de 68 jarige zodanig verslapt dat hij geen volwaardig werk meer afkrijgt. In 1937 verhuist hij naar Oudenaarde, kort daarna naar Leupegem waar hij op 74 jarige ouderdom overlijdt in 1941. Zijn stoffelijk overschot werd te Etikhove naast dit van zijn te vroeg gestorven en door hem diep betreurde echtgenote begraven, van waar ze op het gemeentelijk kerkhof te Aalst overgebracht werden en hij er een praalgraf kreeg als ereburger der stad Aalst.

Bij de weinige etsen hier vooraan verzameld, etsen door Jan De Cooman, Hebbelinck en Apol die trouw het werk van de schilder weergeven, past het nog een woordje te zeggen over het werk van

de grote meester, werk waarvan de faam zich aan de ganse wereld heeft opgedrongen : zijn ze niet verspreid tot Parijs, Londen, Wenen, Frankfort, Oslo, Kaïro, Calcuta, zelfs tot Pitsburg in de Verenigde Staten van Amerika ?

De Saedeleer was een landschapsschilder. Zijn werk ? Een goed honderdtal landschappen onder alle aspecten met wisselende uitzichten van onze hemel en onze aarde in Vlaanderen, in de loop der vier jaargetijden, bij dag en bij nacht. Daaruit stileerde hij vormen en lijnen, kleuren en tinten, belichtingen en schaduwen, tot een soberheid waarin hij alleen het karakteristieke, het blijvende in de natuur overhoudt.

Zijn werk onderging de invloed van zijn verschillende levensperioden.

Vóór 1904 waren ze een zoeken, een tasten, dikwijls een mislukken. De werken van die tijd ging hij later zelf opkopen om ze te vernietigen.

In Latem komt er in zijn uitvoering en compositie meer zuiverheid, meer soberheid, betere kleurenharmonie, vastere vormgeving. De duisterheid in zijn landschappen verdwijnt, de dingen zijn scherp afgelijnd, maar harmonisch in bijna volmaakte schikking in het geheel versmolten. De Saedeleer krijgt een aparte stijl. Impressionisten leggen licht en schaduw er dik op; de Saedeleer kon ze geheimzinnig uit de aarde of uit de hemel doen ontspruiten of opstijgen met een zuiverheid als die der vlaamse primitieven.

Te Latem neemt hij de rivier als thema : plat land, lage horizont, wijde hemel. Te Tiegem heuvelland met groots en ingewikkeld breed panorama zoals hij het van in de hoogte ziet.

De winterlandschappen met de overgang uit en naar de wintertijd hadden bij de Saedeleer de voorkeur. Nochtans moet men over groot talent beschikken om, van op het palet dat U hier ziet, met de schakeringen van het zilverwit, een sober, afgewisseld en samenhangend schilderij te scheppen, om de sneeuwstof weer te geven als een toegedekt vlak, reëel, noch te hard, noch te zwaar. In Etikhove kon hij dit met veelvuldige tonen en lichtspelingen.

Voor wie de Saedeleer kende, moet het wonderlijk heten dat hij er in geslaagd is met zo een sterk, volbloedig temperament zich een beheersing en een zelfbeperking op te leggen om een eigen kunst tot stand te brengen : bewust, sober en zinrijk. Dat pleit voor zijn vernuft. Dat hij met zware handen zo lichtjes en zo fijntjes en zo zeker zijn penselen hanteerde, getuigt van techniek en van een vastberaden wil. Maar er is meer ! Hij drong door in de ziel zelf van het landschap, hij wilde de natuur op ons doen inwerken. Hij gaf niet alleen een natuurbeeld van het landschap, maar ook een zielsbeeld. En dit maakt zijn werk volwaardig.

Ik wil sluiten met een woordje over de Saedeleer als mens.

Ik heb het altijd als een eer aangezien dat ik door de geniale kunstschilder en zijn achtbare familie gevraagd werd om de briefwisseling gedurende de periode van zijn laatste werk te Leupegem te gaan verzorgen. Hij, die gedurende geheel zijn leven zijn krachten verpand had aan een werk van volharding en nauwgezetheid, bleef

er plichtsgetrouw aan voortwerken. Bij zijn laatste werk dat ook op deze hier tentoongestelde schildersezel nog in tekening stond, stelde hij noodgedwongen zijn onmacht vast. Toch was hij niet moedeloos en wachtte op iets beters dat nooit kwam noch komen kon. Nu nog begrijp ik niet hoe hij mij zeer ordentelijke zinnen kon dicteren, hij die soms niet meer bij machte was zijn handtekening in eenmaal zonder rustpoos te plaatsen. Hij bleef ook zijn karakter behouden. André De Ridder schreef ten tijde van de glansperiode over de Saedeleer zijn indruk neer op deze wijze : « Een open huis, een open hand en een open hart ». Ik geloof wel dat hij dit tot de laatste dag gebleven is : een eerlijk, gul en hartelijk mens, met breed inzicht en mild gevoel, waardig en volks tegelijk; maar zijn verschijning deed altijd fijn en voornaam aan.

De hulde die wij hem op deze toeristische dag te Etikhove brengen, is er ene die wij hem verschuldigd zijn. Wanneer wij straks het tweede deel van dit wandelpad gaan verkennen, zullen we onze ogen laten weiden over lijnen en hellingen die de vermaarde bewoner van villa Tynlon eenmaal over verre landen op het doek vereeuwigd heeft. Wij, toeristen van een dag, zullen ze bekijken. De Saedeleer « bezat » het landschap der Vlaamse Ardennen niet alleen in hand en hoofd, doch daarbij nog in geest en gevoel. Door zijn naam aan dit pad te geven, brengt de Gewestelijke Vereniging hem een hoogst verdiende hulde !

UIT HET VROEGERE VOLKSLEVEN

Op Bedevaart naar Edingen en Lettelingen

Simon Bosschaert, 26 jaar oud, geboren te « Paelmel » (Pamel), wonende te Wichelen in Vlaanderen, « schiptrecker van sijn ambacht », was op een zaterdag in juli 1780 vertrokken «sijnde alleen om eenen bedewegh te gaen doen naer Engien ende Lettelinghen ». Op zijn doortocht te Meerbeek werd hij echter samen met zijn zwager, Frans van Hoeck, geboren te Wichelen, maar wonende te « Heerondeghem », door de rondgast aangehouden omdat hij geen pas had.

(R.A.B., Drossaard, nr 189).

Constant Theys.

De grote stadsbrand te Aalst

Heine tSmet was « met gesellen van Anderlecht gegaen tot Aelst, doen Aelst verbernt was ende Gielijs Mennen, die doe (hoog)meyer van Rode (St. Genesius) was, teech hem ane dat hi gheroeft goid van dair bracht hadde, des niet en was, so hi seid ». Heine was veroordeeld geworden tot betaling van een boete van 3 mottoenen « dat hi gaf Gielijs Mennens joeffrouw van Bruessel (de vrouw van Mennen) en deed daarover zijn beklag bij gelegenheid van het groot onderzoek dat Hertogin Joanna van Brabant deed instellen. Het moet wel een zware brand geweest zijn, dat men er van zover kwam naar kijken.

(Bolsée, La Grande Enquête de 1389).

C. Theys.

Kerkstormerij tijdens de Franse Revolutie te Herzele

In de kerk van Herzele, waar meer dan 1.000 jaar lang, God aanroepen was en lof gezongen, legden burgemeester en schepenen de republikeinse eed af, huilden « Vive la République » en zongen de Carmagnolle.

De burgemeester, geholpen door een handvol uitschot, zou van nu af, aan al de godsdienstige gebouwen van Herzele zijn vandalenwerk beginnen.

De kunstig gesneden eiken muurbekleding, buiten het koor, werd verbrijzeld en de kerk zelf veranderd in een « kot ». (1). De klokken werden waarschijnlijk in december 1797 door E. Van den Berghe en A. De Vuyst beneden gehaald voor 6 Franse kronen. Op 3 december 1797 werd door De Saedeleir en Boeykens bevel gegeven de kruisen van de kerk af te kappen, wat werd uitgevoerd door Antoon Brufaut, waarvoor hij 8 Franse kronen ontving. Het bevel om de klokken in de toren zelf aan stukken te slaan, was gegeven aan Raspe, de smid, die in de Peperstraat woonde in de herberg « De Karpel ». Raspe vroeg aan zijn knecht Teerlinck : « Wat gedaan ? » — « Ik zou 't voor geheel de wereld niet doen » zei Teerlinck. Beide hebben zich dan twee dagen en twee nachten schuil gehouden op het hof Middelherpen te Woubrechtegem. De republikeinen haalden de andere smid, zekere Cayman, wiens vader van uit het Franse naar Herzele gekomen was. Hij was slechts smidsknecht. Men vroeg hem de klokken in de klokzolder aan stukken te smijten; maar hij kon niet. Dan hebben beide hogergenoemde de balk, waaraan de klokken hingen, doorgezaagd.

De klokken zijn door de toren gevallen dwars door een zerk, die onder de toren lag en ook door de « zulle » van het koor, diep in de grond. De ene klok was gebroken; de andere slechts gebarsten. Het was te laat in de avond om de klokken nog weg te voeren naar Aalst. (Moentjes deed het 's anderendaags). Om ze gemakkelijker te kunnen verhandelen, wilde men de stukken kleiner maken. Men legde stro onder de klokken, stak het in brand en dan sloeg burgemeester Donatus Van Waeyenberghe zelf, in zijn hemdsmouwen ze aan stukken. Twee kerkmeesters van die tijd getuigen : « Wij hebben hem met veel geweld zien slaan en dan zo ferm buischen, dat er de brokken van af sprongen ». In die tijd verbleef er te Herzele ook een zekere Schiettecatte, een vreemdeling, en terzelvertijd ook een valsmunter; hij heeft brokken van de klok opgeraapt en er later stuivers van gemaakt.

Niet alleen gemeen, maar walgelijk waren hun daden. De kop-

(1) Al deze feiten zijn terug te vinden in het kerkarchief van Herzele.

man der verwoesters de timmerman Van den Berghe, voldeed in de predikstoel aan een natuurlijke behoefte, wat een medewerker van Landskouter ook na hem deed, waardoor zij voor gans hun leven met een bijzondere bijnaam werden genoemd.

Al wat iets met godsdienst te maken had, moest verdwijnen.

De kapel ter Eken, op het einde der Hoogstraat, waar men in die tijd opging met twaalf arduinen trappen, zou ook door Van den Berghe verwoest worden. Eerst trok hij het Christusbeeld omver, dat voor de kapel stond; dan heeft hij repen rond het dak doen leggen en het gans afgetrokken.

Ook al de passiestatiekens, vanaan de kerk tot aan de kapel van O.L. Vrouw van VII Weeën, die slechts in 1794 gemaakt waren, werden door de Franse soldaten, die door Herzele naar Zottegem trokken, op hun bajonetten en degens gestoken en dan stuk geslagen.

Ook de kapel van O.L. Vrouw op het Solleveld, werd platgelegd.

Alleen de St. Rochuskapel is ongeschonden gebleven. Reeds zat Van den Berghe op het dak om aan het verwoestende werk te beginnen, toen er verbod kwam van Maria Elisabeth Van Waeyenberghe. Hij moest de kapel gerust laten, want ze had ze gekocht voor 21 pond groot. doch op het ogenblik van het verbod was de klok reeds weggedaan en ook de twee armen van het kruis op het torentje waren afgesmeten.

Voerden Van den Berghe en anderen de verwoestingen te Herzele uit, dan was het toch steeds op bevel van de agent van de uitvoerende macht, een zekere Robeys van Gent, die te Herzele was komen wonen; hij was steeds de lastgever en werd de « Manke kommissaris » genoemd. Aan de inwoners van Herzele zond hij regelmatig belastingbriefjes van 10, 20 en 30 franse kronen. Wie niet kwam betalen, werd gevangen genomen en in het « kot » (de kerk) gestoken. Eens dat hij in de pastorij op zoek ging, nam hij een kruis van de muur, en toen hij buiten kwam wierp hij het in de vijver van het kasteel recht daarover en zei : « Ons Here helpe er U uit ».

Bijna al deze vervolgers werden tijdens hun leven gestraft. Na de revolutie werd Robeys te Gent « poortcommies » en is er in de grootste armoede gestorven. De burgemeester, die ook in die dagen te Herzele zijn man had gestaan, bekeerde zich voor de dood, en trachtte zoveel het nog mogelijk was, goed te maken, wat hij misdaan had. Schiettecatte, A. De Vuyst, J. Moentje(s), A. Brunfaut, Alb. Boeykens, E. Van den Berghe en L. Caeyman stierven alle arm en zeer ellendig. De drie laatsten kregen nog de kans om aan God en de mensen vergiffenis te vragen.

Het volk van Herzele heeft in dit alles steeds de Wil Gods gezien, die wel vergeeft, maar die steeds het laatste woord spreekt en de laatste daad stelt.

ZONNEGEM, **G. De Smet.**

De Heren van Scheldewindeke, Balegem en Moortsele in de 18e eeuw (1)

Met de dood van **Lopo Rodriguez de Evora y Vega,** markies van Rode, op 4 oktober 1690, eindigt een periode van ongeveer vier eeuwen waarin Scheldewindeke samen met de andere gemeenten van 't land van Rode door de heer van dit gebied in leen gehouden werd van het grafelijk steen te Aalst. Lopo's oudste zoon, don **Jan Jozef,** verheft op 24 april 1693 voor het leenhof van de graaf nog wel de twee lenen : het markiezaat van Rode en de « heerlijkheden ende prochien » van Scheldewindeke, Balegem en Moortsele, doch volgens de costuymen van dat leenhof moet hij een derde van de erfenis afstaan aan zijn zes medeërfgenamen.

Tot voldoening hiervan cedeert hij op 26 juli 1697 volgende leengoederen :

1. alle leengoederen gelegen te Scheldewindeke, Balegem en Moortsele, samen 78 bunder (oude maat) en geprezen 1.879 pond 11 schellingen 3 grote. — Hiervan dient echter afgetrokken te worden 439 p. gr. als kapitaal van 13 zakken koren (windeekse maat), een zak lijnzaad en een baak (geslacht varken) die de erfgenamen jaarlijks verschuldigd zijn aan kerk en armen van de drie parochies, zodat er maar blijft : 1.440 pond 11 s. 3 gr.
2. de prijs van het boomkateil : 239 pond 13 s. 4 gr.
3. de prijs van de beste kamer van een hofstede te Scheldew. (dan bewoond door Lieven Stevens) : 40 p. gr.
4. de tienden van Scheldew. en Balegem, geprezen : 7.100 p. gr.
5. de heerlijke renteboeken en 't inkomen ervan met markgelden, casuele vervallen enz. : alles geschat op : 2.244 p. 19 s. gr.
6. 's Leenheren renteboek op verscheidene gronden in Scheldew. en omliggende : 62 p. gr.
7. alle cynsen van uitplanten, voor verlenen van wind en water (na aftrek van cyns van molen te Scheldew.) : 327 p. 10 s. gr.

Luidens de overeenkomst volgen aan de broers en zusters van Jan Jozef ook : het leenboek van de lenen gehouden van het hof van de drie voormelde parochies (o.m. de parochie en heerlijkheid Melsen). Verder zullen zij ook hebben « den titel van te zijn heeren der voorschreven dry parochien ghehouden van den steene t aelst... met het

(1) Voornaamste geraadpleegde bronnen :
voor de verkavelingen : Staten van Goed, Gent (Stadsarch.) van de jaren 1697-98; 1737-38; 1759-60;
voor verheffen en denombrementen : R.A.G., inv. 3 (Aalst), nrs 1530 tot 1544;
voor de beknopte geslachtslijst (zie bijlage) : naast voorgaande documenten, ook : de Herckenrode, Nobiliaire des Pays Bas et du Comté de Bourgogne.

recht van hooghe, middele ende leeghe justitie, confiscatien, thol, vont, bastaert ende stragiersgoederen, vermaecken van de wetten, collatien van officien, reliefven van leenen, thiende penningen, jacht, visscherije, vogelrije, beste hoofden, corves ende alle andere rechten ende preeminentien, privilegien, hoocheden ende vermoghen aen de selve prochien clevende». (Register Staten van goed 1697-98, stadsarchief, Gent.)

De totale waarde van dit alles werd geschat op 11.454 p. 13 s. 7 gr. (1.533 p. 1 s. gr. meer dan het derde van de ganse erfenis.)

Jan Jozef behoudt voor zich de titel van Markies van Rode en ook de «hoochbailliuaige» van 't land van Rode.

Op 5 oktober 1697 treden de zes gelijkberechtigde erfgenamen uit gemeenschap voor de Gentse schepenen van gedele. Maar aangezien het moeilijk is alles in zes paarten te verdelen, wordt overeengekomen drie gelijkwaardige kavels te maken die na verloting elk aan twee erfgenamen zullen vallen.

KAVEL A. komt aan **Filips-Jozef van Borsele** (namens zijn echtgenote Isabella, Adriana Rodriguez) en aan **Magdalena-Jacqueline Rodriguez** (later gehuwd met Gillis Dons van Lovendegem) (2).

Deze kavel omvat: de heerlijkheid en parochie met de meierij van **Scheldewindeke,** de helft van de tiende van Balegem, de windmolen te Scheldewindeke, het pachthof aan de kerk te Scheldewindeke, het boomgaardeken aan de kerkmuur, de mote waarop de pastorij staat, het bos genaamd d'auburch, de hofakker met daaraanliggende begijnewede en vlerickmeers, de hoge- en nederlo, twee cynsen, de cynsrente uit de watermolen te Balegem. Op deze kavel woog de last jaarlijks het kapitaal van 11 zakken rogge en een vette baak te betalen aan de armendis van Scheldewindeke en Balegem, een zak lijnzaad te schenken aan de kerk van Scheldewindeke en 't kapitaal van twee zakken koren uit te keren aan de arme van Moortsele.

KAVEL B. wordt toegewezen aan **Anna-Anthonette Rodriguez** en het sterfhuis van **Marie-Louise Rodriguez** (was gehuwd met Inigo Lamoral de la Tour et Tassis). Hiertoe behoort: de parochie, heerlijkheid en meierij van **Balegem,** de overblijvende halve tiende van Balegem, de windmolen te Balegem, de Frankenbos, enkele partijen land in Scheldewindeke op de streekt en de meulekouter, de hautvij-

(2) Onderstaande tabel kan de verdere lezing vergemakkelijken:

BALEGEM	SCHELDEWINDEKE		MOORTSELE	
Anna Anth.	Magd. Jacq. × Gillis Dons.	Isab. Adr. × Van Borsele	Emmanuel » »	Lopo Maria
1697 Maria Louise × d. l. Tour Tassis.				
1728 Ignace de la Tour Tassis.				
1737 Charles Ign. Just. d. l. Tour Tassis.		1727	»	
	1742 Jan Jozef Dons.	1728	»	
(vóór 1790) Maria Magdalena d. l. Tour Tassis.	1788 Jan Jac. Joz. Dons.	1735	Jan Jozef Rodriguez.	

ver (aan hauwse straat), verder cynsen in Balegem en goederen in Huisse.

KAVEL C. valt ten deel aan **Lopo-Maria Rodriguez** en **Emmanuel Rodriguez.** Het zijn de volgende goederen : de parochie en heerlijkheid van **Moortsele,** met de meierij, de gehele tiende van Scheldewindeke, 's leenheren renteboek (op gronden in Scheldewindeke en omliggende), partijen land op Wiendekekouter, kruisveld, in de hauwmeers en enkele bossen (kareelbos, de schaert, de meentocht enz.).

Er blijven tenslotte nog belangrijke rechten gemeen en onverdeeld onder de zes erfgenamen, nl. : het inkomen van het leenboek en van « den heerlijken renteboek » van Scheldewindeke, Balegem en Moortsele, de beste hoofden en casuele vervallen in de drie parochies; het benoemen van greffier en baljuw; de hoge, middele en lage justitie; het schepenhuis met de twee gevangenissen, het pelorijn op de dorpsplaats te Scheldewindeke en de galg te Balegem.

Deze verkaveling waarbij elk deel aan twee personen toeviel gaf natuurlijk aanleiding tot verdere verbrokkeling. Laten we nu voor elke kavel afzonderlijk de latere verdelingen nagaan.

Op 20 december 1697 heeft een gedeeltelijke scheiding plaats van **Kavel B.** De bezittingen gelegen op Balegem komen aan het sterfhuis van Marie-Louise. De goederen in Scheldewindeke met de zuidhelft van de Frankenbos worden volle eigendom van Anne-Anthonette. De parochie, heerlijkheid met meierij en de halve tiende van Balegem blijven nog gemeenschappelijk tot in 1728.

Op 11 maart van dat jaar koopt **Ignace Frans de la Tour et Tassis,** zoon van Inigo Lamoral en Marie-Louise Rodriguez, voor 1146 pond 7 sch. gr. van zijn tante Anne-Anthonette haar deel (de helft) van de parochie en heerlijkheid Balegem met de meierij, haar vierde van de laikale tiende aldaar, alsook haar zesde deel in de rechten (binnen de drie parochies) die sinds 5 oktober 1697 gemeenschappelijk bleven.

Na de dood van Ignace (1737) verheft zijn douairière Marie-Louise van der Haghen al deze leengoederen voor haar zoon **Charles Ignace Justus de la Tour et Tassis** (9 april 1738). Deze laatste sterft (vóór 30 oktober 1790) zonder kinderen achter te laten zodat zijn zuster **Maria Magdalena Adriana de la Tour et Tassis** door successie in 't bezit komt van de heerlijkheid Balegem en bijhorende rechten. Nadat zij op 28 maart 1791 het rapport en denombrement van dit leen heeft ingediend, laat zij het 's anderendaags voor het hof te Aalst verheffen.

In 1727 is het **Kavel A** die uiteenvalt. Filips-Jozef van Borselevan den Hooghe (heer van Nieuwvliet, burgemeester van 't Brugse Vrije van 1713 tot 1725) zit ongetwijfeld in geldnood want vanaf 1717 wordt meermaals beslag gelegd op zijn goederen omwille van onbetaalde renteïntresten, borgsommen en rekeningen. Tenslotte ziet hij zich gedwongen de erfgoederen van zijn echtgenote Isabella Adriana Rodriguez te laten verkopen voor de Schepenen van gedele te Gent (26 maart 1727).

Ze worden in vijf kopen verdeeld waarvan de eerste drie aangekocht worden door **Emmanuel Rodriguez, heer van Moortsele.** De eerste koop bevat de helft van de parochie, heerlijkheid en meierij van

Scheldewindeke, een zesde in de gemene rechten binnen de drie parochies en geldt 360 p. 5 sch. De molen van Scheldewindeke met het molenhuis vormt de tweede koop (490 p. 11 s. 6 gr.). Voor de derde koop — rechten in Balegem — betaalt Emmanuel 740 p. 5 s. gr.

De twee andere kopen, enkele cynsrechten en het bos genoemd de opper- en nederlo, worden aangekocht door jonkheer Charles Antoine Maelcam.

Een oktrooi, door Karel VI Rooms keizer en Graaf van Vlaanderen op 11 juni 1727 gegeven, erkent de verkoop aan Emmanuel Rodriguez die zijn gekochte percelen van lenen rechtstreeks van het grafelijk leenhof te Aalst moet houden onder de gewone verplichtingen. Op 26 augustus wordt het denombrement van dit leen neergelegd. Aldus is Emmanuel ook heer van Scheldewindeke geworden (samen met baron Dons van Lovendegem) en bezit hij reeds twee zesden van de Gemeenschappelijke rechten in de drie parochies.

Baron **Gillis Dons** werd heer van Scheldewindeke door zijn huwelijk met Magdalena-Jacqueline Rodriguez.

Zijn zoon en enige erfgenaam, **Joannes Jozef Dons,** verheft zijn leengoederen te Aalst op 21 oogst 1779. Dit relief is tamelijk laattijdig gebeurd als we zien dat Gillis Dons stierf in 1742 en een figuratieve kaart van landerijen in Scheldewindeke, gemaakt in 1748, die gronden in 't bezit van J. Donts aangeeft (3). Joannes Jozef Dons somt zijn leengoederen binnen onze parochies gelegen op in een denombrement van 1781 : de helft van de heerlijkheid en parochie Scheldewindeke en van de meierij; een vierde van de tiende te Balegem; een zesde in de Gemeenschappelijke rechten. Het foncier van dit leen bestaat uit een behuisd pachthof genoemd het hof te Scheldewindeke (nu bewoond door de heer Ulysse Van de Vijver) en de daarbijhorende bouwgronden en weiden. Uit dit laatste gaan de bovenvermelde lasten verschuldigd aan kerk en arme (4).

Op 3 juli 1788 sterft Jan Jozef Dons te Gent; zijn leengoederen worden geërfd door zijn oudste zoon **Jan Jakob Jozef Dons,** die ze verheft op 30 juni 1791.

Tenslotte valt nog **Kavel C** te bespreken. Wij weten reeds dat een van zijn bezitters, nl. Emmanuel Rodriguez, in 1727 de helft van de heerlijkheid Scheldewindeke kocht van zijn schoonbroer Filips van Borsele. Het volgend jaar, op 23 maart, treden Emmanuel en zijn broer Lopo-Maria uit gemeenschap door vriendelijke uitgroting.

Lopo-Maria kiest voor zijn deel : de helft van de tiende van Scheldewindeke; 's leenheren renteboek op gronden in Scheldewindeke en omliggende; het groot- en klein kruisveld met de dreef; enkele bossen en weiden (totale waarde 2.357 p. 2 s. 3 gr.).

Emmanuel verkrijgt in volle eigendom : de parochie, heerlijkheid en meierij van Moortsele; de andere helft van de tiende van Scheldewindeke en enkele partijen land (beneden 't kruisveld, boven de hofakker enz.). Met de heerlijkheid Moortsele verkrijgt hij ook een derde van de gemeenschappelijke rechten in de drie parochies. (Hij verheft

---

(3) R.A.G., inv. 93, nr 103.
(4) R.A.G., familiefons nr 2538.

zijn leen op 30 juni 1729). Bovendien had hij door aankoop in 1727 nog een zesde verworven, zodat hij nu de helft van de gemene rechten in handen heeft.

Na zijn dood (18 augustus 1735) wordt zijn zoon **Jan Jozef Rodriguez**, als feodaal erfgenaam, heer van Moortsele. De goederen door Emmanuel in 1727, binnen huwelijk verkregen, moesten in twee gelijkwaardige helften onder zijn beide kinderen verdeeld worden. Jan Jozef verheft in 1743, 19 september, samen met de heerlijkheid Moortsele, ook de helft van de heerlijkheid en de helft van de tiende van Scheldewindeke, met de grond van de windmolen. Zijn zuster Marie-Robertine verheft diezelfde dag het vierde van de tiende van Balegem. Door een nieuwe uitgroting tussen beide voorgaanden in 1749, komen verscheidene partijen land en weide in Scheldewindeke en Balegem aan Marie-Robertine. Of ze deze ruilde tegen het vierde van de tiende van Balegem weten wij niet, maar in 1752 zien we Jan Jozef dit vierde voor zich verheffen.

Het bezit van het heerlijk gezag over de drie besproken gemeenten kende in de laatste eeuw van 't oud regime dus een tamelijk ingewikkelde evolutie. Soms draagt één persoon, soms twee, de titel van heer voor een of twee dorpen,maar anderzijds hebben ze veel heerlijke rechten gemeen, hoewel niet altijd in dezelfde verhouding.

Voor Scheldewindeke kan pastoor van Herreweghe in 1774 schrijven : « Domini temporales sunt hic bini in hac parochia non separati in Dominio... Baro de lauvendeghem et... J. J. devora y vega toparcha de Moortzeele » (5). Het gemilderd evangeliewoord dat hij eraan toevoegt ! « et difficile est duobus Dominis servire » laat ons vermoeden dat het met een gedeelde heerschappij niet verging als met een gedeelde last. In vele zaken traden de heren zelfs gedrieën op, zoals blijkt uit een verkoopakt van 1793 : « Donderschreven Jor. Joan Joseph Rodriguez devora y vega heere van Scheldewindeke, Moortzeele etc., Mher Joan Jacques Joseph Dhons baron van lovendegem, ten brouke, heer van Scheldewindeke etc. ende dheer anthone joseph facon over vrouw Maria Magdalena adriaene de la Tour Tassis ende alzoo gezaementlijck heeren pro indiviso der prochien heerelijckhede leenhove ende gemeene vierschaere van Scheldew., Balegem ende Moortzele, lande ende marquisaet van rodes in den lande van Aelst, verklaren... verkocht thebben... een partijken saeylant... binnen Scheldew... wezende leen... » (6). Uit al het voorgaande kunnen wij deze schijnbaar tegenstrijdige titulatuur verstaan.

J. J. Rodriguez is heer voor Moortsele, hij bezit immers in leen de ganse heerlijkheid Moortsele; hij is bovendien heer van Scheldewindeke omdat hij de helft van die heerlijkheid bezit.

J. J. Dhons is ook heer van Scheldewindeke, omwille van de andere helft van die heerlijkheid.

Anthone Facon, tweede echtgenoot van Maria-Magdalena Adr. de la Tour Tassis, is heer van Balegem daar hij die heerlijkheid volledig bezit.

---

(5) Arch. bisdom Gent.
(6) R.A.G., inv. 112, nr 357.

Alle drie samen zijn ze heren van de drie parochies, omdat deze een gemeenschappelijke vierschaar en leenhof vormen, van welke gemeenschappelijke rechten zij elk een bepaald deel bezitten : J. Jos Rodriguez heeft de drie zesden, M. Magd. de la Tour de Tassis twee zesden en J.J. Dhons één zesde.

De markiezen hebben herhaaldelijk gepoogd onze dorpen weer onder hun gezag te brengen.

Bij de verderding van 26 juli 1697 behield Jan Jozef voor zich de hoochbailliuaige, t.t.z. het recht tot benoemen van de hoogbaljuw van 't land van Rode. Enkele jaren later bevond hij dat het derde der erfenis hem ten onrechte ontfutseld was. In 1704 legde hij hieromtrent een klacht neer voor de Raad van Vlaanderen en zond hij een smeekschrift aan de koning. Hij steunt zijn verzoek om rechtsherstel op twee gronden, nl. : het land van Rode is, bij zijn verheffing tot markiezaat en ook vroeger reeds, door de wil van de koning onverdeelbaar verklaard; ten tweede, volgens de costume van 't land van Aalst, rubr. 22 art. 8, mogen de lenen die van dat hof gehouden zijn maar ééns verderd worden in eenzelfde familiestruik. Welnu, Lope Rodriguez, vader van Jan Jozef heeft deze verderding geleden en ze met renten vergoed aan zijn medeërfgenamen.

Emmanuel Jozef Rodriguez, zoon van Jan-Jozef, wilde de leenrechten die Filips van Borsele verkocht aan Emmanuel Rodriguez, heer van Moortsele, zelf bemachtigen. Daartoe legde hij voor de leenmannen van Aalst « naarhede van goede en bloede »; zonder resultaat echter, aangezien de heer van Moortsele dezelfde rechten van bloedverwantschap kon doen gelden.

Op gelijke wijze trachtte dezelfde markies in 1729 de helft van de heerlijkheid Balegem in handen te krijgen, samen met de andere rechten die Ignace, Frans de la Tour Tassis het vorig jaar gekocht had van Jan Baptist de Haccaert. Ook dit mislukte. In 1731 keert de markies zich tegen de heren van Moortsele en van Scheldewindeke die hem onbetaalde renteïntresten en pachten schuldig bleven. Met autorisatie van de Raad van Vlaanderen laat hij door een deurwaarder beslag leggen op de parochies en heerlijkheden Scheldewindeke en Moortsele met alle afhankelijkheden, voor zover die toebehoren aan de baron van Lovendegem en Emmanuel Rodriguez, met verbod dat iets daarvan mag verkocht worden voordat de eiser zou voldaan zijn. Wij vonden geen cassatie van dit saisissement, die zou wijzen op het betalen der schulden, noch enig verder proces daaromtrent.

Onder de bezittingen van de markies vinden we vanaf 1743 wel de nalatenschap van de baron van Beerlegem, Lopo Maria Rodriguez, die ongehuwd stierf. Daarin komen voor : de helft van de tiende van Scheldewindeke; en in diezelfde parochie verscheidene partijen land, bossen (o.a. kareelbos, meentocht), het blauw kasteel met pachthof.

Tenslotte behoort aan het markiezaat van Rode de collatie van de kapellanijen van Balegem en Oosterzele, hoewel de markies daarvan in 1719 niet in possessie is.

OOSTERZELE. *Frans de Sutter.*

BIJLAGE: BEKNOPTE GESLACHTSLIJSTEN.

I. — **Lopez, Maria Rodriguez de Evora y Vega,** baron-, sinds 14 juli 1682, markies van Rode, † 4 okt. 1690 te Gent, × 1658, 27 maart, Anne, Isabella de Courteville. Uit dit huwelijk kwamen volgende kinderen :

1. Jan, Jozef, Lopez Rodriguez de Evora y Vega (markies), ° 1667, 2 okt. (?), † 1716, 31 mei (Gent) (zie verder II), × Marie, Emerentiane Blondel.
2. Lopez, Maria, « Baron van Beerlegem », ° 1673; ongehuwd.
3. Emmanuel, ° 1674, 18 april, † 1735, 18 aug. (zie verder III), × Robertine, Angeline Sneps.
4. Marie, Louise, tweede echtgenote van Ignigo Lamoral de la Tour et Tassis (zie verder IV).
5. Magdalena, Jacqueline, † 1741, 26 okt., × Gillis Dons de Lovendegem (zie verder V).
6. Isabella, Adriana, × Filips, Jozef van Borsele van der Hooghe.
7. Anna, Anthonette, × Jan Baptist de Haccaert, heer van Meaulnes.

II. — **Jan, Jozef, Lopez Rodriguez de Evora y Vega,** markies van Rode, verwekte uit zijn huwelijk met Marie, Emer. Blondel vijf kinderen. Alleen de oudste zoon interesseert ons hier :

Emmanuel, Jozef, Lopez Rodriguez de Evora y Vega (markies), ° 1700, 7 dec., † 1756, 22 dec., × Marie, Joséphine, Thérèse de Joigny de Pamele. Had een zoon (en twee dochters) :

Emmanuel Jozef Antone Rodriguez de Evora y Vega (markies), ° 1737, † 1766, 10 jan. (te Gent), × 1758, 13 april, Isabelle, Catherine, Rosalie Maelcamp. Had twee zonen en een dochter. De oudste zoon :

Carolus, Josephus, Antonius Rodriguez de Evora y Vega (markies), ° 1759, 30 okt., † 1813, × Thérèse, Ghislaine de Draeck.

III. — **Emmanuel Rodriguez de Evora y Vega,** verwekte uit zijn huwelijk met Robertine, Angeline Sneps twee kinderen :

1. **Jan, Jozef** Rodriguez de Evora y Vega, ° 1715, 4 aug., † na 1793, × 1747, 11 juni, Marie, Ferdinande, Josepha Vilain XIIII. Uit dit huwelijk kennen we één dochter : Marie, Philippine, Ghislaine, ° 1750, 11 okt.
2. **Marie, Robertine** Rodriguez de Evora y Vega, ° 1717, 22 mei, † 1750, 11 juni, × Jan, Anthone Marin de la Molte, heer van Frésignies. Had één dochter : Marie, Thérèse, Robertine Marin, ° 1744, 13 febr., † 1777, 30 juli, × Anselme, François de Ghellinck.

IV. — **Inigo Lamoral de la Tour et Tassis,** gehuwd (in tweede huwelijk) met Marie, Louise Rodriguez de Evora y Vega. Had een zoon :

Ignace (Jean), Frans de la Tour et Tassis, † 1737, 17 aug., × Marie, Louise, Coleta van der Haghen, barones van Herdersem. Uit dit huwelijk sproten drie kinderen :

— **Charles, Ignace, Justus** de la Tour et Tassis, ° 1736, 6 april, × Marie, Agnes de la Haye.

— **Constance, Anthonia,** † 1762, × Emmanuel, Joannes, Balduinus de Kerckhove (de Gotthem).

— **Maria, Magdalena, Adriana,** ° 1732, 8 febr., × Ferdinand, Jozef, Fidelis Coolman, na echtscheiding : Anthone, Jozef Facon.

V. — **Gillis Dons (baron) van Lovendegem,** verwekte uit zijn huwelijk met Magdalena, Jacqueline Rodriguez de Evora y Vega : **Joannes, Josephus Dons,** † 1788, 3 juli (Gent), × Anne, Françoise Vilain XIIII, † 1751, 22 sept. Uit dit huwelijk kwamen vijf kinderen :

1. **Jean, Jacques, Joseph Dons,** ° 1740, 9 april, × Thérèse, Jeanne, Josèphe Zaman; hadden drie kinderen :
   a. Auguste, Joseph, Marie Dons, ° 1778, 16 sept.; gehuwd.
   b. Rosalie, Marie, Coleta, Ludovica, ° 1779, 31 okt.
   c. Christine, Josèphe, ° 1782, 14 okt.
2. Louis, Fernand, Joseph.
3. Isabella, Joanna, Joséphine, Coleta.
4. Robertine, Caroline, Josèphe.
5. Marie, Philippine.

Afstamming van Adriaan van Lil

I. — **Daniel van Lil,** gehuwd met *Joanna Schollaert,* van wie :

II. — **Adriaan van Lil,** brouwer in « De Vrijheid » te Ophasselt, waar hij † 6 september 1764. Was gehuwd : 1) te Ophasselt op 30.10.1723 met *Joanna Maria De Clerck* († Ophasselt 7.1.1727), van wie geboren te Ophasselt :

1) *Maria Catharina,* ° 8 september 1724, × Ophasselt 24 augustus 1750 met *Cornelius van Herreweghe,* uit Moerbeke;
2) *Petronilla,* ° 1 mei 1726, † Ophasselt 20 maart 1728;

Uit zijn tweede huwelijk met *Adriana de Smet* (die † Ophasselt 30 augustus 1742) werden geboren te Ophasselt, behalve de oudste :

3) *Albertina,* geb. circa 1735. Was × Ophasselt 9 februari 1762 met *Johannes de Boe* (q. 20.1.1773, waren gevestigd te Geraardsbergen);
4) *Joanna Cornelia Begga,* ° 17 januari 1732, † ibid. 12 juli 1746;
5) *Anna Maria,* ° 13 mei 1730, was × Ophasselt 22 december 1757 met *Marten Nuttinck,* uit Sint Antelinks;
6) *Joannes Francis,* ° 13 mei 1733, priester Oratoriaan;
7) *Jan Baptist,* ° 22 december 1737, volgt sub III;
8) *Barbara Anna,* ° 19 juli 1735 (niet meer vermeld in 1744);
9) *Adriaeneken,* geb. 1740.

Na het overlijden van Adriana de Smet werden als voogden aangesteld : Adriaen de Smet en Livinus van Lil. De wezen bezaten o.m. grond te Godveerdegem, palende aan Maria Catharina van Lil (R.A.G. Boelare 276, stuk 68 - R.A.G. Ophasselt 9, stuk 67).

Op 28 juni 1764 (R.A.G. Ophasselt) liet Adriaan van Lil op verzoek van zijn kinderen zijn goederen schatten door Jan-Baptist van LIL, uit St Lievens-Esse (1) en liet alles over aan zijn zoon Jan-Baptist mits de som van 3.650 gulden 11 stuivers.

III. — **Jan-Baptist van Lil,** ° Ophasselt 22 december 1737, brouwer en herbergier in « De Vrijheid », † Ophasselt 15 april 1793. Uit zijn huwelijk met *Maria Catharina van den Broecke* (uit Hillegem) waren geboren te Ophasselt :

1) *Benedictus,* ° 26 maart 1768;
2) *Joannes Franciscus,* volgt sub IV;
3) *Anna Maria Christina,* ° 22 december 1772, † Ophasselt 24 Frimaire jaar VII. Was × ibid. 5 Fructidor jaar V met *Jan de Cooman,* watermolenaar;
4) *Maria Theresia,* ° 25 augustus 1775, † Ophasselt 5 juni 1776;
5) *Bernardus Antonius,* ° 17 juni 1777, † ongehuwd Ophasselt 20 oktober 1810;
6) *Isabella Livina,* ° 16 oktober 1779;
7) *Maria Theresia,* ° 21 juli 1783.

IV. — **Jan Frans van Lil,** ° Ophasselt 21 juni 1770, landbouwer te Schendelbeke, waar hij burgemeester was van 1808 tot 1817 (2). Was gehuwd te Denderhoutem op 12 oktober 1790 met *Maria Jozefa Haelterman* (dr Joannes-Jozef en Maria Catharina Haelterman, † Schendelbeke 24 januari 1848). Uit dit huwelijk werden geboren te Schendelbeke, behalve de eerste :

---

(1) Jan-Baptist van LIL, geb. St Lievens-Esse op 12 april 1706 van Daniel en van Anna van Audenhove, was mogelijk de halfbroeder van Adriaan. Hij was gehuwd met Anna Christina Mertens en had volgende kinderen, geboren te St Lievens-Esse :
1. *Anna Francisca,* ° 29 mei 1764, × Ophasselt 14 april 1813 met Benoit Mertens, landbouwer;
2. *Anna Maria,* ° 24 november 1766;
3. *Jan-Baptist,* ° 26 november 1767;
4. *Bernardus,* ° 9 april 1771, † St Lievens-Esse 22 april 1771.

(2) De Potter en Broeckaert, Gesch. Schendelbeke; vermeld als « F. van Lit », blz. 16.

1) *Jeanne-Catherine,* geb. Aalst 19 september 1790, gewettigd. Gehuwd te Schendelbeke 14 juni 1815 met *Charles-Joseph Devolder,* landbouwer (° 4.8.1785 van Pierre-Jean en Suzanne Bijl-Vermeere, en † Geraardsbergen 16.10.1849);
2) *Joseph,* ° Schendelbeke 10 januari 1792, † Brussel 20 februari 1870, was gehuwd: 1) *Jeanne De Beys;* 2) *Petronella Rikkers* (geb. Amsterdam en † Brussel 1878);
3) *Maria Anna,* ° 28 februari 1793, † ibid. 7 december 1793;
4) *Jan,* ° 28 april 1794, † ibid. 3 september 1794;
5) *Isabella,* ° 8 juli 1795, † ibid. 10 oktober 1795;
6) *Rosalie,* ° circa 1797, † Geraardsbergen 4 juli 1878, weduwe *Adr. Neybergh;*
7) *Karel,* ° circa 1799, landbouwer te Schendelbeke, waar † 27 april 1870. Was er gehuwd 24 november 1833 met *Catharina van Malder* (° Schendelbeke 1799, dr. Jan-Baptist en Bernardina van den Driessche, † ibid. 31 januari 1845, oud 46 jaar); uit dit huwelijk werden geboren te Schendelbeke:
   a) *Joanna-Catharina,* ° 5 september 1834, † ibid. 8 november 1838;
   b) *Joannes,* ° 31 januari 1836, schrijnwerker, cit. 1870;
   c) *Maria Josepha,* ° 19 februari 1838, † ongehuwd te Geraardsbergen 26 oktober 1908;
   b) *Joanna-Catharina,* ° 10 juli 1841, † ibid. 16 september 1928, ongehuwd;
8) *Jan,* ° 13 april 1802, † Brussel 9 februari 1867, echtgenoot *N. Verstappen;*
9) *Franciscus,* volgt sub V;
10) *Benoit,* ° 1 augustus 1806, † ibid. 3 januari 1807;
11) *Sophie,* ° 27 februari 1811, vroedvrouw, † Schendelbeke 8 november 1871; was × ibid. 12 mei 1841 met *Jan-Frans van Trimpont,* landbouwer (° Zarlardinge 1807 van J. Baptist en Lucia de Lil).

V. — **Franciscus van Lil,** ° Schendelbeke 27 november 1803, onderwijzer en gemeentesekretaris te Schendelbeke, waar hij † 7 april 1886. Was × aldaar 13 april 1831 met *Maria Theresia de Beck* (° Overboelare 29 maart 1810 van Jacobus en Joanna Catharina van Snikt, en † Schendelbeke 11 januari 1908). Uit dit huwelijk werden geboren te Schendelbeke:

1) *Dimphna* of *Delphina,* ° 24 januari 1832, † ibid. 3 februari 1902; was gehuwd Schendelbeke 2 mei 1869 met *Jan-Frans van Lierde* (geb. Smeerebbe-Vloerzegem 29 februari 1814 van Jan-Jozef en Victoria van Londerzeele);
2) *Emiliana,* ° 9 juli 1833, † ibid. 24 januari 1882, ongehuwd;
3) *Joannes-Franciscus,* ° 3 september 1834, † ibid. 7 september 1834;
4) *Clementina,* ° 17 juni 1835, † ibid. 23 juni 1835;
5) *Pharaildis,* ° 4 november 1836, † ibid. ongehuwd 30 januari 1856;
6) *Karel-Lodewijk,* tweelingbroeder, † ibid. 7 juli 1900; landbouwer te Schendelbeke, alwaar × 19 april 1871 met *Maria Theresia de Cremer* (° Deftinge 4 februari 1828 van Jan-Baptist en Joanna Stevens, wed. Joannes Herregodts. Uit dit huwelijk werd geboren:
   a) *Marie-Octavie,* ° Schendelbeke 10 september 1872, × ibid. 10 februari 1897 met *Gustaaf van de Pontseele* (z. Jan-Baptist en Amelia de Cremer). Zij † Delftinge 17 december 1907.
7) *Joannes-Augustinus,* ° 15 september 1838, onderwijzer te Schendelbeke, waar † ongehuwd 19 januari 1921;
8) *Jan-Frans,* tweelingbroeder. Gehuwd met *Sophie de Mulder* en zonder nak. † 1823 te Balegem.
9) *Hortensia,* ° 27 oktober 1840, † ibid. 29 november 1841;
10) *Joannes-Henricus,* volgt sub VI;
11) *Jan-Baptist,* ° 25 januari 1845, † ibid. 30 januari 1845;
12) *Petrus-Jan,* tweelingbroeder, tuinbouwarchitekt, † Evere 4 december 1913. Was gehuwd met *Candide Josephine de Macedo* (° 9 augustus 1847 St Martin au Laërt, Frankrijk, van Joseph Corneille en Charlotte Rosenzweig, en † Vorst-Brussel 15 april 1900). Uit dit huwelijk werden geboren:
   a) *Ange Emilie Louise Blanche,* ° Schaarbeek-Br. 30 oktober 1876;
   b) *Alice Emilie,* ° Schaarbeek 3 augustus 1878;
   c) *Blanche Louise,* tweelingzuster, × *Octave Olivier Haumont,* bediende, ° Thuin 5 april 1877, uit de echt gescheiden Vorst-Br. 1911;

d) *Fernand,* overleden in het Frans vreemdelingenlegioen;
e) *Jeanne,* † 1940 te Vorst-Br. Was gehuwd met *Paul Glassee,* bediende;

13) *Philomène,* ° Schendelbeke 7 januari 1848, † ibid. 9 januari 1848;
14) *Maria Hortensia,* ° 2 november 1850, † ibid. 18 november 1850;
15) *Maria Clementina,* tweelingzuster, † ibid. 13 november 1850;
16) *Jan-Baptist,* volgt sub VI-bis;
17) *Jean-Emile,* † 30 juni 1855, week uit naar de Verenigde Staten, trok later als ziekenverpleger naar de leproserij van Molokai, waar hij na vele jaren dienst ook ziek werd en er trouwde met een inlandse prinses die eveneens melaats was. Hij overleed op de Hawaïï Eilanden in 1920.

VI. — **Joannes-Henricus van Lil,** ° Schendelbeke 30 december 1842, koopman, † Geraardsbergen 22 maart 1898. Was × Schendelbeke 28 februari 1876 met *Adèle Sabbe* (° Izegem 28 mei 1850 van Jan-Frans en Amelia Biebuyck (3), † Anderlecht 21 oktober 1927). Uit dit huwelijk werden geboren te Geraardsbergen :

1) *Emiel,* ° 20 april 1878, sekretaris van de liberale vakbonden te Aalst, waar † 20 augustus 1943. Was × Geraardsbergen 3 september 1907 met *Maria Vaeyens* (° Geraardsbergen 19 januari 1882 van August en Theresia van der Meulen). Uit dit huwelijk werden geboren :
   a) *Yvonne,* ° 31 januari 1910 te St Pieters-Woluwe, × Kortrijk 4 mei 1935 met *Octave van de Velde* (° Londerzeel 16.10.1894 van Frans-August en Sidonie Degrijse);
   b) *Fernand,* ° 7 februari 1915 te Denderleeuw, autobusuitbater te Oordegem, waar × 7 oktober 1939 met *Leontine Keymeulen* (° Mere 6 februari 1907 van Gustaaf en Marie-Louise de Jonghe); van wie een kind :
      i) *André,* ° Oordegem 17 april 1941;
2) *Alix Amandine,* ° 24 augustus 1882, × Geraardsbergen 7 september 1905 met *Pieter-Jozef-Eugeen van de Velde,* kunstcriticus (° Londerzeel 16 november 1883, broeder van bovengenoemde Frans-August), thans te Anderlecht;
3) *Maria,* ° 12 januari 1885, † ibid. 9 juli 1901;
4) *Emilie Nathalia Ghislena,* ° 20 september 1887, als Zuster Emmanuel in het klooster der Benedictinessen te Hunnegem, Geraardsbergen.

VI-bis — **Jan-Baptist van Lil,** ° Schendelbeke 9 juli 1852, landbouwer en gemeentesekretaris aldaar, er † 30 augustus 1915. Was gehuwd te Ophasselt 12 februari 1896 met *Maria-Virginie-Hendrika Berlengee* (° Ophasselt 12 november 1862 van Carolus en Constantia van der Meeren). Uit dit huwelijk werden geboren te Schendelbeke :

1) *Joseph,* ° 4 januari 1897, dezelfde dag overleden;
2) *Germaine-Frederica-Delphine,* tweelingzuster, thans ongehuwd te Schendelbeke;
3) *Jozef-Constant,* ° 7 december 1898, priester, sinds 1954 pastoor te Gent-Heirnisse;
4) *Augusta Maria Theresia Carolina,* ° 18 februari 1900, × Schendelbeke 3 januari 1925 met *Jozef van der Schueren,* geneesheer te Wetteren (° Schendelbeke 26 mei 1899 van Petrus-Paulus en Victoria Maria Gislena Moreels);
5) *Maria Delphina Benedicta Malvina,* ° 12 juni 1901, † ibid. 16 juni 1918;
6) *Albert Frans Constant,* ° 10 november 1902, kandidaat-notaris te St Agatha-Berchem, × Schendelbeke 27 april 1929 met *Maria-Louisa Eulalie Virginie Cuvelier* (° Rijsel 28 februari 1905 van Richard en Eulalie van der Schueren). Uit dit huwelijk werden geboren :
   a) *Jean-Pierre-Marie Richard,* ° Schendelbeke 18 juni 1930;
   b) *Michel-Claude,* ° St Agatha-Berchem 19 april 1933;
   c) *Marie-Fran;oise,* ° St Agatha-Berchem 6 januari 1941.

VORST-BR. **Albert van Lul.**

---

(3) Amelia Biebuyck, geb. Gits 29 juni 1827 van Jozef en Isabella Donse, deze laatste geb. Langemark 29 sept. 1793 en † Gits 24 november 1877.

Boekbespreking

BRABANTICA, bundel werken over familiegeschiedenis, geslacht- en wapenkunde voor de provincie Brabant, II, in twee delen (1957). Uitgever : Genealogicum Belgicum, 36, Lambermontlaan, Brussel 3. — 410 + 112 blz., op Japan 675 fr., op gewoon papier 450 fr.; eerste deel afzonderlijk 375 fr.; tweede deel afzonderlijk 150 fr.; bij bestelling en storting van het bedrag op P.R. nr 605.64 van de uitgever.

Steeds meer en beter is de leuze van de onvermoeibare genealogist François de Cacamp, redactiesecretaris en uitgever van deze reeks familiegeschiedenissen. Na de eerste bundel (besproken in het L.v.A., jg. IX, nr 1) verscheen reeds in mei van dit jaar Bundel II in twee delen, met een inhoud, die aan omvang en stoffering Bundel I overtreft.

De uitgever verdient alle lof in zijn streven om aan het Nederlands een ruimer plaats te geven. In deze bundel zijn er twee belangwekkende bijdragen in het Nederlands, nl. De Brabantse tak van het Haspengouws geslacht Bormans, en : Oude Brabantse geslachten, van Overstraeten d. Dr Jan Lindemens met de medewerking van François de Cacamp.

De Brabantse tak van het Haspengouws geslacht Bormans is van de hand van L. Borremans, Belgisch Consul-Generaal te Amsterdam. Deze familiegeschiedenis, die uitmunt door haar wetenschappelijke degelijkheid, voert ons naar het Haspengouws taalgrensgebied Hoegaarden, ze is opgeluisterd met een kaart van de Vrijheid Hoegaarden en talrijke andere illustraties. De tweede bijdrage : Het geslacht van Overstraeten, brengt ons in het ons vertrouwde Brabants grensgebied van het Land van Aalst. Dit geslacht had zijn stamzate te St-Martens-Lennik, op het Hof te Overstraeten. Achtereenvolgens krijgen hier een beurt de tak van Lennik, Godveerdegem, Schepdaal. Een lid van dit geslacht, Jan van Overstraeten, vestigde zich te Ninove als pachter van de Abdij van S. Cornelis op het Hof ter Schoor, alwaar zijn zoon en kleinzoon eveneens verbleven.

Het eerste deel van deze bundel bevat nog volgende familiegeschiedenissen :

1° La famille Bauwens par José Fobe;
2° Généalogie de la famille de Brabant par Emile Buisseret;
3° Généalogie de la famille Marsille par R. Goffin;
4° Les Wilmet de Baisy-Thy par J. Cassart.

Twee verdere bijdragen treden buiten het kader van een familiegeschiedenis, nl. : Over de Brabantse drukkers Velpius; de auteur, P.E. Claessens, levert ons met deze bijdrage een blz. uit de geschiedenis van de boekdrukkunst in ons land. Verder publiceert M. Tits een volledige — en dit voor het eerst — lijst van de schepenen van Leuven van 1208 tot 1400.

Het tweede deel is uitsluitend gewijd aan oude Brusselse families. De auteurs, H.C. van Parys en Fr. de Cacamp, benutten hoofdzakelijk de handschriften van J.B. Houwaert, secretaris van de stad Brussel in de jaren 1676-1688, onder de titel : « Généalogie des familles inscrites au lignage de Coudenberg en 1376 d'après le liber familiarum de J.B. Houwaert ».

Beide delen zijn rijk geïllustreerd met talloze wapens, buitentekstafbeeldingen van zegels en gezichten.

Onze lezers warm aanbevolen !

R. v. D.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift.

Voorzitter : Dr H. Vangassen, Steenweg op Denderhoutem, 53, Ninove.
Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51 Vorst (Brussel),
Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorij, Impe.
Ruil- en recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, Kerkstraat, 16, Erembodegem.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 100 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », nr 5869.11.

INHOUD VAN Nr 5

1957

Fr. de Cacamp — Dertig maanden uit de Geschiedenis van Aalst (1579-1581) (slot) 217

H. Vangassen — Het Doremont te Ninove *(1 ill.)* 245

M. de Ronne — Het Toeristisch Pad Valerius de Saedeleer 249

C. Theys — Uit het vroegere volksleven 252

G. de Smet — Kerkstormerij tijdens de Franse Revolutie te Herzele 253

Fr. de Sutter — De Heren van Scheldewindeke, Balegem en Moortsele in de 18e eeuw 255

A. van Lul — Afstamming van Adriaan van Lil 262

Boekbespreking III

Drukkerij « De Aankondiger », Dr. De Moorstraat, 6, Aalst - Tel. 248.18.